

Принудно поравнање у стечају, 1923.

Садржај

I Принудно поравнање у стечају и ван стечаја

II Економски значај принудног поравнања у стечају

III Историјски развитак његов

IV Његова садржина

V Услови који се траже за његово закључење:

Материјални

Формални

VI Правна дејства његова:

Непосредна

Посредна

VII Поништај његов:

а) због преваре

б) због осуде за лажно банкротство

VIII Раскидање његово

IX Продужено стечајно поступање

он у Нови инвентар Ср.
ра 1942 год.
еоград.

~~672~~

547.736/.739

D

БИБЛИОТЕКА
ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ
НАУКЕ

Св. 2.

И. Св.

СПАС. РАДОЈЧИЋ

ПРИНУДНО ПОРАВНАЊЕ У СТЕЧАЈУ

33379

БЕОГРАД
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА ГЕЦЕ КОНА
1 Кнез Михаилова 1
1923

Уведено у нови инвентар бр. _____

1 јануара 1942 год.

Београд.

33379

ПРИНУДНО ПОРАВНАЊЕ У СТЕЧАЈУ

Кад дужник дође у презадужено стање, односно, ако је трговац, кад обустави своја трговачка плаћања, његови су повериоци у великој опасности да буду оштећени у свом потраживању, јер тада имање његово није више толико велико да их може све измирити. Да се не би десило, што би у осталом увек и било, да неки од њих, и то они који су брижљивији, енергичнији, или немилосрднији, наплате од презадуженог дужника како главницу тако и последњу пару камате своје тражбине, а за друге, који су за дужников слом сазнали доцније па се доцније и јавили за наплату, да не остане ни толико имања да им се из њега не може исплатити ни сама главница, закон у таком случају прибегава једној крајњој мери: он организује једну нарочиту процедуру судску, — *стечај*. У тој процедури, да би заштитио повериоце, он жртвује дужника; повериоце упућује да своје тражбине заједнички наплате, а од дужника одузима цело имање, расподаје га и новац, који се добије, раздељује међу повериоце по извесној сразмери. Тако повериоци бар нису изложени опасности да своју тражбину никако не могу наплатити, јер штету, која је настала од презадужености њиховог заједничког дужника, сви деле између себе, сваки узима део сразмеран својој тражбини. Али дужник: он, један сасвим пропада; од човека имућнога и пуног наде у будућност он остаје без игде ичега — потпун бедник. Пропао је не само материјално него и морално: јер услед

БЕОГРАД

Штампарија „Гундулић“ М. Пешића и М. Милићевића

3. Доситијева ул. 3.

1923

отварања стечаја губи извесна важна грађанска и политичка права, а тај губитак у данашњим демократским државама јако унижава код света. Ова, да је тако назовемо, хируршка операција над презадуженим дужником мора се примити само онда када се никако не може избећи. Сваки други начин којим се она избегава, добро је дошао, само ако даје довољне гаранције за интересе поверилачке. Један такав начин јесте *принудно поравнање* презадуженога дужника са његовим повериоцима, који је и предмет ове расправе. То је уговор, којим повериоци враћају презадуженоме дужнику његово имање на слободну управу и скидају с њега стечај, а дужник се, у замену за то, обавезује да им исплати тражбине у уговореној суми, дајући често пута, нарочите гаранције да ће тачно извршити ту обавезу. Тај се уговор зове *поравнање* зато, што њиме повериоци обично дужнику отпуштају један део дуга или бар продужују рокове плаћања, а дужник опет од своје стране обавезује се да им исплати тражбине са већим процентом него што би им биле плаћене по извршеном стечају, — дакле „свака страна по нешто од свога затега попушта, а по нешто од другога добија“ (854 грађ. зак.). *Принудно* пак зове се зато, што се за његово закључење не тражи, као код осталих уговора, једногласни пристанак свију интересованих страна, већ само једне извесне већине. Кад та већина даде на њега свој пристанак, оно је обавезно и за оне који нису пристали, оно за њих, дакле није вољно, већ *принудно*.

Принудних поравнања има од две врсте. Једно је оно које дужник закључује са својим повериоцима тек кад се над његовом имовином отвори стечај, а закључује га у циљу да му се стечај дигне са имања: то се поравнање зове: *принудно поравнање у стечају* или *стечајно принудно поравнање*. Њега ћемо и проучавати у овој расправи. Друго је оно које дужник закључује са повериоцима својим одмах чим западне у презадужено стање, односно,

ако је трговац, чим обустави своја трговачка плаћања, али пре него што му суд отвори стечај; то је поравнање *ван стечаја* или *ванстечајно* принудно поравнање. Њему је циљ, да се отклони, да се избегне стечај, који би без њега морао неминовно доћи. Поравнање у стечају старија је правна установа и оно постоји готово у свима законодавствима, а ванстечајно принудно поравнање сасвим је скорашњег порекла, али оно журно крчи себи пут: данас постоји већ у неколико држава: Белгији, Швајцарској, Португалији, Шпанији, Енглеској и Француској¹, а спрема се да се заведе и у Немачкој и Аустрији. У нас је био израђен и формалан законски пројекат. То ново принудно поравнање проучићемо доцније.²

* * *

Кад се посвршавају сви послови око пописа и процене активе и око пречишћења пасиве, који укупно чине у стечају неки препараторни поступак, по нашем Закону о стечајном поступку од 17 марта 1861 године има се одмах приступити одлуци о начину на који ће стечај да се заврши. Тих начина имамо два: принудно поравнање и распродаја стечајне масе, и то како у трговинском тако и у оп-

¹ У Грчкој је било уведено законом од 6 фебруара 1893, али је ускоро укинута законом од 7 августа 1895 године. У пракси се показало као добра установа, јер су помоћу тог поравнања повериоци долазили до већих процената него пре њега. При свем том грчки се законодавац нашао побуђен да га укине једино због наступелих тешких прилика у трговини грчкој, а по настојавању трговаца (Der Zwangsvergleich, Dr. Tihras G. Petimesas, Rechtsanwalt in Athen, стр. 32).

² Чланом 13 Закона о буџетским дванаестинама за јануар и фебруар 1922. год., од 31. децембра, 1921. год., обнародованом у „Службеним Новинама“ Бр. 294. А., проширен је на целу Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца Закон од 28. априла, 1916. год., о принудној нагоди (равнању) ван стечаја и о преинаци неких наређења стечајног закона и закона о побирању правних дјела, гледе имовине инсолвен-

штем стечају. Наш закон (§§ 22 и 65 зак. о стец. пост.) прописује да стечајни суд, још у оном истом решењу којим отвара стечај, назначи и сам дан када ће се решити то врло важно питање, — да одреди рочиште за равнање. Природан завршетак стечаја свакојако је онај други, т. ј. распродаја стечајне масе, али је закон више наклоњен принудном поравнању. То се јасно види из неких његових одредаба, јер прво, поред тога што оваквим одређивањем рочишта за равнање тако рећи прејудира његово закључење, он (§ 66) наређује суду да на том рочишту и сам понуди повериоце да се поравнају са дужником, а затим суду налаже (§ 66) да, у случају када се на том првом рочишту поравнање не буде закључило, и доцније у даљем стечају стечајнога поступања без одгађања одреди рочиште за равнање кад год само увиди да има наде да ће се дужник поравнати са повериоцима. Закон можда у томе претерује, али мора се признати да има јаких разлога да се у стечају постигне поравнање. Ти су разлози у главном ови:

1. Повериоци увек по поравнању наплаћују много већи проценат своје тражбине него што би добили кад би се масено имање распродало. То долази прво отуда, што се имање кад се распродаје јавном продајом, обично даје у бесцење, док је дужнику у рачуну да га прими и по знатно већу цену, а друго што рођаци и пријатељи дужникови притичу у помоћ дужнику да повериоцима понуди ту већу цену (тада се често пута износи и онај део имања дужниковог који је код њих склоњен и који се ни најпажљивијим трагањем не би могао пронаћи

тних дужника, који је закон вредно на територији Хрватске и Славоније. Уз овај закон уведена је у важност за целу Краљевину и наредба Бана краљевина Хрватске, Славоније и Далмације од 1. рујна, 1916. год., Бр. 17500., о поступку код принудне нагоде (равнања) ван стечаја на основи закона од 28. априла, 1916. год. — Текстови закона и наредбе, са неким одредбама законским на које се позивају речени закон и наредба, обнародовани су у „Службеним Новинама“ Бр. 89. од 25. априла, 1922. године.

и унети у масу), не би ли се само што пре дигао стечај са његове имовине.

2. Кад се са дужником поравнају повериоци долазе сви много пре до новца; јер је процедура судска при распродаји масеној врло дуга, она често пута траје по неколико година, ако се само има да распродаје непокретно имање.

3. Поравнање је корисно и за саме оне дужникове повериоце који се нису јавили у стечај на време или никако, те су због тога изгубили право да се наплаћују из стечајнога имања; јер се и они могу наплатити чим се услед закљученог поравнања дигне стечај са имовине дужникове.

4. Поравнање је корисно не само дужниковим повериоцима, како онима који су у стечају на време пријавили своје тражбине тако и онима који нису, него и самом стечајном дужнику. Поравнањем он добија од својих поверилаца отпуст једног дела дуга или бар продужење рокова; тиме пак њему се пружа могућност да понова проба срећу у раду, и то са већим изгледом на успех, пошто је сада у много лакшем положају него што је био у моменту кад му је стечај отворен, нарочито ако су се и прилике у опште од тог доба побољшале. Поравнање је корисно за дужника шта више и онда, кад се никако и не нада да ће рад моћи успешно продужити; јер и тада је боље да он постепено распрода стечајну имовину: добит је отуда двојака, прво што ће се уштедити даљи врло велики трошкови стечајни који прогутавају знатан део стечајне масе, и друго, што ће он постепено распродајом постићи много већу цену, него што би се добила на јавној продаји. На тај начин бар ће исплатити већи део својега дуга.

5. Поравнање је не само у приватном интересу стечајнога дужника и његових поверилаца, него и у општем, јавном интересу. Јавни је поредак за њега интересован по томе, што се њиме много брже уклања из народне привреде она нездрава појава, оно велико зло, које се јавља у облику стечаја, и

које често пута за врло дуго време држи спутане многе привредничке интересе. Што се то болесно стање пре уклони из народне привреде, у толико је за њу боље. Осим тога, јавним распродајама стечајне трговачке робе знатно се штете трговци из места, јер после тих распродаја, на којима свет у бесцење покупује робу, они за дуго време осећају оскудицу у пазару.¹ Даље, распродаја стечишне масе штетна је с гледишта народне привреде јоште и за то, што се њоме потпуно разорава и из темеља растура једна са свим организована приватна привредна радња, а поравнањем се, на против, одржава и продужавају се већ засноване пословне везе у тој радњи. Најзад, кад год је дужникова радња већа, нарочито ако је то каква фабрика, отварање стечаја над њом увек наноси грдну штету често пута врло великом броју сиротних људи, н. пр. трговачким помоћницима, радницима, чиновницима и т. д. те радње или фабрике. Очевидан је интерес тих сиротана, а тако исто и јавни, да се стечај што пре сврши, и то да се сврши тако да се радња, односно фабрика поново отвори, а са тим да и они што пре дођу до рада и до зараде.

Према свему овоме држимо да је сасвим јасно, да је принудно поравнање врло корисна правна установа, у којој се најбоље измирују сви интереси, који су услед дужникове презадужености дошли у

¹ Нама београђанима често се даје прилика да видимо ове распродаје у бесцење. Изненађени сте кад на улици спазите једну гомилу света, која се тиска испред неког дућана. Врата су формално њом блокирана. Од времена на време чујете по неколико удараца у добаш. Једини надметачи јесу оно неколико прекупаца што су се за времена угурали у дућан, те од њихове добре воље и интереса цена једино и зависи. А да им нико не би с поља кварии посао, они се обично побрину за један део оне гомиле што затвара врата. Крајње је већ време, да наша општина подигне јавну продавницу, један *hotel Drouot*, те да већ једном престане ова пљачка, и да се роба, овако у бесцење купљена, не распродаје, на ситно и торбарски, одмах на „лицу места“.

сукоб. С тога је један немачки правник¹ имао потпуно право кад га је назвао душом стечаја.

* * *

Насприм толиких користи које пружа принудно поравнање не може ни у колико бити чудно, што се та правна установа појавила врло рано. Прва клица њена налази се још у римском праву.²

У Риму је често пута наследник пристајао да се прими презадуженог наследства тек пошто би се погодио са повериоцима *de cuius*-овим да му они одпусте изванредан део својих тражбица (*actum remissorium, actum ut minus solvatur*). На основу таквог уговора, он је доцније могао истаћи у своју одбрану *exceptio acti*, евентуално *exceptio doli*, ако би који покојников поверитељ ипак од њега тражио наплату целог дуга. По свој прилици, у први мах овај је уговор био обавезан само за оне повериоце који су га и закључили са дужником, али је врло вероватно да се у току времена убрзо почело од тога одступати, тако да је његова обавезна снага постепено распростирана и на остале повериоце, било да су на скуп звати или да нису, само ако је већина поверилаца пристала на тај уговор. Император Марко Аврелије затекао је *actum ut minus solvatur* у том последњем развоју, и он га је једним рескриптом својим (*fr. 8 et 10 princ de actis, 2 14*) претворио у засебну правну установу. Кад год већина поверилаца покојникових пристане да наследнику отпусти један део дуга, претор је био овлашћен на основу тога царског рескрипта да тај споразум између већине покојникових поверилаца и наследника утврди декретом, тако да том потврдом добије обавезну снагу и за мањину која није пристала. Јустинијан је 531 године (*Constitutio 8, qui*

¹ Dr. J. Kohler, *Lehrbuch des Konkursrechts*, стр. 451.

² *Vainberg*: *Faillite d'après le droit romain* стр. 149 и след. — *Alfredo Rocco*: *Il concordato nel fallimento*, стр 18 и след. — *Dr. J. Kohler*: *op. cit.* стр 445 и след.

bonis cedere possunt, Cod. 7, 71) отишао још један корак даље. Он је тој установи, која је дотле била ограничена само на наследство, проширио значај, јер ју је распростр'о и на међусобни однос презадуженог дужника и његових поверитеља. Он је, истина, допустио само да се одлуком поверилачке већине дужнику могу једино одложити рокови плаћања, и то најдаље за 5 година (induciae quinquennales), и никако и да му се отпусти ма шта од дуга.

Правило Марка Аврелија, које се тичало наследства, имало је свога потпуног оправдања. Наследнику, који се устезао да прими презадужено наслеђе, морала се дати нека олакшица отпуштањем извесног дела покојниковог дуга, јер би иначе он одбио наслеђе, односно послужио би се са jus abstinenti, те тада наследника не би било, а то би де сијус-овим повериоцима допринело често пута несавладљиве тешкоће при наплати њихових тражбина. У Средњем Веку за повериоце су настајале још и веће тешкоће код презадуженог дужника који је побегао, нарочито кад би он собом однео већи део своје имовине, што је он у осталом ретко кад пропуштао. Дужнику се тада морао дати salvus conductus за повратак, а да би га приволели да се врати, његови су повериоци били принуђени да му отпусте један део дуга. Кад се већ по нужди морало тако поступати наспрам одбеглог презадуженог дужника, правда је онда изискивала да се строже не поступа ни према ономе који није бежао; јер би се иначе и он посредним путем принудио да бежи у суседни град и да се тек отуда погађа са својим повериоцима. Ето зато је почевши од XIII до XVI столећа, у италијанским трговачким градовима постепено усвајано принудно поравнање презадуженог дужника са повериоцима, као што је и код Римљана. На крају XIV столећа ми налазимо принудно поравнање усвојено и регулисано у статутима: града Млетака, Монце, Кремоне, Пијаченце, Милана, Флоренције и Ђенове, а у XV и XVI сто-

лећу нема ни једнога важнијег статута који не би садржавао о њему неку одредбу. Италијански правни писци почели су много доцније да се баве овом новом правном установом. Док јој ми, као што већ рекосмо, налазимо прве почетке у статутима још XIII столећа, правна наука почиње о њој, и то с неком бојажљивошћу, да говори тек после два столећа, када је се та установа била већ потпуно развила у трговачким правним обичајима и у градским статутима.

Кад је по открићу Америке центар светске трговине пренесен из Италије у државу дуж Атланског Океана, тада је и даљи развој трговачких правних установа прешао код тих народа, па тада је и установа принуднога поравнања пренета и у Француску. Њу налазимо ту санкционисану чувеном уредбом Луја XIV о сувоземној трговини од месеца марта 1673 (XI, чл. 5, 6 и 7). У Code de Commerce, а нарочито у закону од 28 марта 1838 године о стечају, којим је замењена књига III Code de Commerce, дат јој је облик, који има данас у целом свету; јер су данашњи закони о стечају свију држава имали за углед овај последњи француски закон, било као углед непосредан било као посредан.

Пре данашњег Закона о стечишном поступку, код нас су одредбе о стечају биле саставни део Законика о судејском поступку у парницама грађанским за књажество Србију од 21 октобра 1853 године. По том закону није било принуднога поравнања у стечају, већ је само постојало ванстечајно принудно поравнање, (Глава XI, О Погодби дужника са поверитељима, §§ 295—317 закључно) које се, као што смо напред показали, данас као нека свеспасавајућа новина журно уводи у законодавства великих европских држава. У данашњем пак Закону о стечишном поступку ми немамо ванстечајног поравнања, а имамо само принудно поравнање у стечају (§§ 65—69).

* * *

Садржина принуднога поравнања врло је разноврсна, јер се у то поравнање, као и у сваки други уговор, могу по правилу, унети све оне погодбе које нису противне јавном моралу или јавном поретку. Али ипак имају неке извесне погодбе које се готово увек налазе у њему, па се оно према њима чак дели у особене врсте. Те погодбе, које се на тај начин јављају као нека стална садржина принуднога поравнања, јесу ове:

а) *Повериоци оштауштају дужнику један део дуга* (Concordat de remuse, Nachlassvertrag). То је тако рећи неизоставни део принудног поравнања.

Колики ће се део друга отпустити, то, по правилу, зависи једино од споразума поверилаца и дужника, при чему је од великога утицаја величина стечајнога имања. Али имају неки закони који ту слободу уговарања стечајнога дужника са повериоцима ограничавају тиме што одређују меру испод које повериоци не могу попустити, што одређују минимум који дужник мора у сваком случају платити својим повероцима. Тако: Угарски стечајни закон од 1881 године (§ 200 тачка 5) забрањује да се приступи равнању, ако стечајни дужник не нуди да повериоцима исплати најмање 40% главнице дуга. Португалски трговачки законик (чл. 730 § 2) не допушта принудно поравнање ако дужник не понуди повериоцима бар 50% дуга и то тако, да им тај део дуга исплати најдаље у току пет година. Најзад, у последњем пројекту нашег новог закона о стечају (чл. 158 тачка 7)¹ прописује се: „да при-

¹ На реформи нашег стечајног закона ради се по-
одавна. До сада је израђено већ неколико законских пред-
лога: I. 1880, II. 1886, III. 1891, IV. 1896, V. 1900, VI 1902, и
VII. 1906 (последњи за сад) Први је поднет Народној Скуп-
штини, али она није ништа по њему радила. Четврти је На-
родна Скупштина усвојила, али је остао без владачеве
санкције; јер су неки наши политичари правници нашли да је
он (његов чл. 5) противан Уставу; у ствари пак владалац га
није потврдио само зато што је требало изнаћи узрок да

нудноме поравнању нема места, ако је дужник тр-
говац, кад поравнањем не нуди повериоцима најмање
исплату половине њихових тражбина, или им бар
толику исплату не осигурава најмање за једну го-
дину дана“. Тиме се хоће да натера стечајни дуж-
ник, да за времена тражи стечај, чим дође у пре-
задужено стање, или, ако је трговац како обустави
своја трговачка плаћања, докле још није дубоко
запао у презадуженост, и тако исто да буде бар
колико толико уздржљив у прикривању своје имо-
вине непосредно пред отварањем стечаја. Наш да-
нашњи закон о стечајном поступку, није усвојио
то ограничење, и то, по нашем мишљењу, са пот-
пуним разлогом. Принудно поравнање важи тек онда
кад га и суд одобри, а суд ће га извесно одбацити
кад год буде имао разлога да ма по чему посумња
у исправност стечајнога дужника, нарочито га неће
уважити онда кад је јасно, да се дужник поравнањем
обавезао да повериоце исплати мањим процентом
него што би били измирени распродајом стечајног
имања. Осим тога, принудно поравнање може бити
корисно за повериоце и онда кад им се њиме нуди

се тадашња влада отера са управе земаљске. Први у други
пројекат у главном су прост превод аустријске стечајне
уредбе од 25 децембра 1868 године, трећи је неки извод из
та два пројекта, на многим местима непажљиво промешан
са одредбама францускога трговачког закона. Четврти про-
јекат и сви доцнији израђени су према немачкој Стечајној
Уредби од 10 фебруара 1877 године, која је у опште при-
зната као за сада најбољи закон о стечају. Тај пројекат из-
рађен је по предпројекту који је саставио писац ове рас-
праве. Комисија, која је пројекат израдила, унела је многе
одредбе које није требало уносити. Како је пројекат доцније
дават на проучавање још неколиким комисијама, свака је у
њему па нешто избрисала, а нешто унела, те је тако са-
дашњи пројекат само једна велика збрка појмова. Од измена
и допуна прве комисије писац ових редова оградио се је
опширним извештајем који је под 2 јулом 1896 године поднео
Господину Министру Правде као своје одвојено мишљење.
Тај је извештај по наредби Г. Министра одштампан. За из-
мене и допуне доцнијих комисија није давао писаних одво-
јених мишљења, јер се уверио да је у нас то сасвим из-
лишна ствар.

и много мање од оног што је закон прописао као минимум. Са нашим се законом у овоме слажу без мало сви страни закони.¹ А и у самој је науци тако усвојено.² Ваља нам напоменути, да је немачки законодавац, који је у овом питању стајао на истом становишту на ком и наш, 1898 године, приликом ревизије стечајне уредбе, напустио у извесној мери то становиште. На име, он сада (§ 187) налаже суду да одбаци свако оно принудно поравнање у коме стечајни дужник не прима обавезу да тражбине својих поверилаца исплати бар са 20% (пети део). Али ово ипак није безусловно. Суд има тако да уради само онда, када се докаже да је непла-

¹ У напред поменутом штампаном одвојеном мишљењу односно овог питања речено је ово; „X. Код члана 161 можега пројекта (комисијског 157), комисија је дала тачку 7, по којој допушта трговцу да се може поравнати са својим повериоцима само онда када им понуди најмање исплату половине њихове тражбине, и то или одмах у готову или најдаље у року од године дана. Истина би желети било, да дужници својим повериоцима обећавају у поравнању што већи проценат, али то никако не сме да буде битни услов за поравнање; јер је често пута у интересу самих поверилаца да приме и такво поравнање којим им дужник нуди само 15—20%. То је случај онда, кад је стечајно имање тако мало да се ценом, која би се добила продајом, не би могло исплатити ни 5% вредности тражбина; а, међу тим, рожбина пријатељи дужникови и сам дужник обећавају ову већу дивиденду само да се имање не би тада у невреме продало буд за што. Очигледно је да би у оваквим приликама, које су врло честе, онај принцип о минимуму принудног процента, који комисија уноси, био врло штетан, и за саме повериоце, које ђоја тежи да заштити. Најбоље је то питање о висини дивиденде оставити слободној погодби поверилаца, са дужником, коју у свакој прилици има да оцени и сам суд. Кад му се поднесе на одобрење поравнање, суд ће га одбацити кад год се увери да је дужник повериоцима понудио сувише мали проценат, а већ само то довољно ће утицати на дужданика да својим повериоцима понуди највећи проценат, који, им је у опште кадар дати“.

² Ch. Lyon—Caen et L. Renault: Traité de droit commercial. Tome 7 стр. 502. — C. Hahn: Die Gesamtmateralien zur Konkursordnung. стр. 355. — A. Russo: Il Concordato nel fallimento, стр. 363.

ћање тога минималног процента последица дужникове неисправности, а нарочито да је то дошло отуда што је дужник својим неисправним радом допринео да се са отварањем стечаја закасни. Када је пак закашњење отварања стечаја наступило само услед лакоислености дужникове, суд тада није дужан да одбаци принудно поравнање због недовољног процента; закон га тада само овлашћује да то учини. Кад се ова нова одредба немачке стечајне уредбе ближе размотри јасно је, да је немачки законодавац ипак и данас у главном остао на свом пређашњем становишту: он је сада само питање јасније одредио, али је ипак оставио суду да цени у сваком случају хоће ли поравнање одбацити због процента или неће.

Како се има сматрати онај део тражбине којег се повериоци одричу у поравнању? Да ли је то опроштај дуга за који се у § 909 грађ. законика каже: „ако поверилац дужнику дуг отпусти, или опрости, или се дуга одрече, сматра се као да је дуг исплаћен и дужник се дуга ослобођава.“ Свакојако није. Тај опроштај дуга, о коме се говори у § 909 грађ. законика јесте драговољни акт повериоца који се јавља као дар или поклон. Овај пак у принудном поравнању нити је поклон нити је акт драге воље свију поверилаца. Принудно поравнање, па следствено и отпуштање дуга које оно садржи, обавезно је и за повериоце који су му били противни. Они пак повериоци, који су гласали за њега, учинили су то не зато што су тако желели, него само зато, што су имали да бирају између два зла мање: или да чекају док се имање стечајне масе распрода па да поделе оно новца што се добије — често пута готово ништа, — или да од дужника одмах, или бар у кратком року, приме један део своје тражбине. *Melius est pausa dividere quam totum perdere*, вели Страка. Они су при том најмање имали *animus donandi*, без кога нема поклона. Последица оног опроштаја дуга из § 909 грађ. законика јесте престанак обавезе: обвеза после тога

не постоји никако, ни као грађанска, ни као природна. На против стечајни је дужник, коме су повериоци поравнањем отпустили један део дуга, за тај отпуштени део ослобођен само грађанске обавезе (*civilis obligatio*), али није и природне (*naturalis obligatio*).¹ То значи, за тај отпуштени део дуга дужникова је обавезност престала само донекле. Поверилац га више не може влашћу принудити да обавезу изврши, али ако дужник доцније драговољно исплати тај отпуштени део дуга, он тиме није учинио поклон своје повериоцу, него је само одужио свој дуг. Исто тако, ако дужник, после свршетка стечаја, изјави да ће сваком повериоцу исплатити и онај део његове тражбине који му је поравнањем отпуштен, он је том изјавом својој обавези поврати карактер *civilis obligatio* и биће дужан да је изврши и ако нема оних услова који се траже § 564 грађ. законика. Из тога што отпуштање дуга, које повериоци чине поравнањем, није поклон истиче даље и та последица, да дужникови повериоци немају права на основу § 565 грађ. зак. тражити редуцирање оне суме, коју је дужник њихов издао своје стечајном повериоцу у исплату отпуштеног дела дуга, него то могу чинити само на основу § 303 а грађ. зак. ако су испуњени услови из тога законског прописа. Исто тако, ако је отац био под стечајем па своје сину, који му је принудним поравнањем отпустио један део дуга, исплатио и тај део по дигнутом стечају, кад је своје имовно стање побољшао, његови наследници немају права на основу § 500 грађ. зак. тражити да се овом сину урачуна у његов наследни део тај плаћени део дуга, јер то није поклон.

Дужник није дужан да плати својим повериоцима део дуга, који су му поравнањем отпустили, ни онда кад би доцније знатно поправио своје

¹ *Ch. Lyon—Caen. Tome VII. стр.: 502 и след.: — Dr. J. Kohler: Lehrbuch des Konkursrechts, стр, 462 и след. — A. Rocco: Op. cit. стр. 524.*

имовно стање и постао врло богат човек, јер његова обавеза за тај део остаје непрестано и безусловно само природна обавеза. То је свакојакo неморално и неправо, па због тога повериоци обично у поравнању изрично уговарају да им дужник плати и отпуштени део чим буде могао, — чим код њега наступи тако звани *retour à la meilleure fortune* (кад поправи стање). Неки законодавци сузбијају и сами ту неправду, наређујући изрично у закону, да се дужникова обавеза у таквом случају претвара у грађанску. Тако је учинио белгијски у чл. 24 закона о принудном поравнању ван стечаја од 20. јуна 1883. године. Да ли је дужник поправио имовно стање или није јесте фактичко питање. Судови имају да га реше врло обазриво. Дужник треба да је толико имућан, да после исплате стечајних поверилаца ипак остане непоремећен у својој привредној делатности. У том случају, дакле, повериоци имају права само на онај део његове имовине који се, с погледом на његове потребе и на потребе његове породице, јавља као чисто лежећа имовина. Против нестрпљивих поверилаца дужник има *beneficium competentiae*.

Ово наређење белгијског законодавства врло је непрактично, јер пост вља дужника у сасвим неповољан положај према повериоцима. Он мора брижљиво да крије од њих своје имовно стање или да се непрестано с њима парничи и суду подноси процене свога имања. С тога је белгијски законодавац остао у том усамљен.¹ Француски законодавац, међутим, пронашао је један много бољи начин, да дужника, који се обогатио принуди да своје стечајне повериоце измири и у отпуштеном делу дуга. По чл. 604 *code de commerce* дужник се повраћа у грађанска и политичка права, која је изгубио услед отварања стечаја (рехабилитира се)

¹ Таква се одредба налази још само у Луксенбуршком закону од 14. априла 1886. године.

тек онда кад суду поднесе доказа да је „исплатио својим повериоцима све што им је дуговао на име главнице, камате и трошкова, и то камате највише за пет година.“ Како у данашњим демократским државама грађани сваки час имају да врше политичка права, то је за човека, који иоле има појма о части, врло незгодно да буде без тих права, јер је без њих унижен у друштву. С тога ће дужник сам хитати да са својим повериоцима што пре рашчисти рачуне и рехабилитира се. И наш законодавац у данашњем закону о стецишном поступку (§ 153 до 155) нешто слично наређује. Трговцу и фабриканту, који не узмогну доказати да су невино пострадали, „кад је њихово стециште поравнањем свршено, дозволиће се право на продужење трговине или радње само тако, ако се сви поверитељи изјасне да су и са оним што су у поравнењу отпустили намирени, или да они, одричући се свог права, дозвољавају да се њему допусти наново трговину водити или радњу овакву радити.“ Ова одредба нашег закона није добра, јер се њоме дужнику, одузимањем права на продужење трговине или радње, одузима уједно и једно најпотребније средство да дође до могућности да цео дуг исплати на што га закон том одредбом упућује. Под таквим околностима бесмислица је од њега тражити ту исплату. Наш је закон бољи од францускога само у томе што, при решењу питања и продужењу трговине или радње, води рачуна о узроку са кога је дужник пострадао, па у последњем ставу § 153 прописује: „Код трговаца и фабриканата, који докажу да су невино пострадали, довољно је ако докажу да су своје поверитеље измирили са онолико, колико је на поравнању углављено.“ Али и тај невини трговац или фабрикант треба да може радити па да дође у могућност да своје поверитеље измири „са онолико колико је на поравнању углављено.“ Дакле, ова наређења нашег закона у толикој су мери бесмислена, да им је у пракси примена немогућа. У последњем пројекту нашег но-

вог стечајног закона налази се о томе оваква одредба (чл. 212): „Грађанска и политичка права, која је изгубио услед отварања стечаја, дужнику се повраћају само онда кад стечајни суд то реши. Стечајни ће суд моћи донети такво решење само по дужниковој молби и само онда кад дужник докаже да су потпуно измирени сви његови повериоци чије су тражбине у стечају признате или утврђене у засебном спору, и то како у главници тако и у интересу и свима трошковима, без обзира на то што је можда поравнањем који део отпуштен.“ Ова је одредба сасвим оправдана; само би требало повући неку разлику између дужника који је пао под стечај својом кривицом и онога који је пропао без кривице; а тако исто требало би казати да је дужник обавезан да измири интерес само за 3 последње године.

б). *Повериоци одлажу дужнику рокове плаћања.* (Concordat d'atermoiement, Stundungsvertrag). У принудноме поравнању, које се закључује после отвореног стечаја, ова погодба врло ретко је усамљена, јер тим поравнањем повериоци обично, уз продужавање рокова, отпуштају дужнику и један део дуга. У поравнању пак, које дужник закључује са повериоцима пре стечаја у циљу да би отклонио стечај — у ванстечајном принудном поравнању, та погодба може бити и сама за себе главна садржина поравнања; она у том случају чини једну особену врсту тога поравнања.¹

За колико ће се време рокови продужити зависи од споразума дужниковог са повериоцима. Макар да за повериоце који су трговци продужавање рокова може бити исто тако штетно као и само отпуштање дуга, ипак ниједан се законодавац није упустио да и овде сам одреди једну сасвим апсолутну границу (максимум) која се продужењем

¹ У Белгији: *La loi sur les sursis de paiement* од 18. априла 1851. године. — У Италији: *La moratoria*, чл. 819—829 трг. законика. — У Бугарској: *Отсрочка* (moratorium) и т. д.

не сме прећи у случају кад се дужнику само продужују рокови без икаквог отпуштања дуга. Али свакако и овде, као и год и у случају отпуштања дуга, дужност је суда да не одобри претерано продужење.

Како је дужник самим тим фактом што је потпао под стечај више или мање уздрмао поверење које је дотле уживао код својих поверилаца, то они врло често продужујући му рокове плаћања, захтевају од њега какву нарочиту гаранцију да ће своје обавезе у продуженом року савесно и тачно извршити. Та се гаранција обично јавља у коме од ових облика:

10. Дужник приводи једног или више јемаца. Ови се јемци обавезују, да они исплате повериоце према поравнању, ако то дужник не би сам учинио. Они одговарају само за онај део дуга који је поравнањем задржат, а никако и за онај који је отпуштено: у погледу тог последњег дела за њих не постоји ни сама природна обавеза.

Ови јемци обично су блиски рођаци или добри пријатељи дужникови, који добро познају дужника и знају да ће примљене обавезе одиста испунити. Они сматрају, да је њихово јемство потребно не зато да даде веће сигурности повериоцима, пошто је дужник, по њиховом личном уверењу, сасвим сигуран, него само зато да се повериоци лакше приволе да пристану на поравнање. Али није тако редак случај да су ови јемци људи спекуланти, који дужнику ту своју услугу скупо наплаћују. Такви јемци не верују дужнику, па од њега и сами траже гаранцију да њихова одговорност према његовим повериоцима неће наступити. Према степену тога свога неповерења и јачини своје спекулативности они траже и гаранцију. У случају потпуног неверовања, они узимају сами у своје руке равнање дужниково са повериоцима: јављају се као тако названи *равначи*. Тада се у ствари и не врши поравнање између стечајног дужника и његових повери-

лаца, него се извршује замена дужника и пренов (§§ 872 и 849 грађ. зак.). Равнач прима у својину целу имовину стечајне масе а у замену за то обавезује се да он сам повериоцима исплати њихове тражбине онако како је у поравнању уговорено.

20. Дужник залаже повериоцима своје имање. Та залога траје или само докле не плати извесан проценат од суме на коју се поравнањем обавезао или све док потпуно не измири целу ту суму. Она се ретко односи на покретно имање дужниково. У погледу тога (покретнога) имања, кад већ немају уверење да ће се дужник савесно и тачно држати поравнања, повериоци обично уговарају да га дужник не сме отуђивати ни залагати без њиховог знања докле их год не исплати, а ако би противно урадио да се поравнање раскида. У том се случају одређују нарочити надзорници, који брижљиво прате рад дужников и чије одобрење дужник има да добије за свако важније отуђење или задужење. На непокретно имање дужниково повериоци стављају хипотеку. Француски законодавац (чл. 490 § 3 и 517) не чека да повериоци тек поравнањем добију од дужника право на ту хипотеку, већ им га он сам законом даје. Једна од првих дужности масенога стараоца у почетку стечаја јесте да одмах упише ту закону хипотеку на све дужниково непокретно имање, зарад осигурања стечајне масе, а кад се стечај поравнањем сврши да без одлагања ту хипотеку понова упише на дужникова непокретна добра, како би се тиме кад се стечај дигне сваком повериоцу обезбедила наплата његове тражбине по закљученом поравнању. Ова се хипотека само онда не ставља када се у поравнању нарочито уговори. У нашем данашњем закону о стечишном поступку нема никаквог наређења о овој ствари, а у пројекту новог закона (чл. 171) има ова одредба: „Ако је поравнањем повериоцима дато право да на дужниково имање или на имање кога трећег лица ставе хипотеку, ради осигурања права која су им њиме призната, стечајни ће судија одмах тражити то осигу-

рање и суд је дужан уважити га“. Та је одредба много боља од оне француске.

в). Дужник уступа порериоцима један део свог имања или цело имање. То је сасвим нередовно измирење поверилаца. У стечају предметом њихових тражбина може бити само извесна сума новца, па према томе кад се не измирују новцем него имањем они треба на ту замену — на ту нередовну исплату (*datio in solutum*) — нарочито да пристану (§§ 883 и 884 грађ. зак.). Поравнање такве садржине познато је под именом: *Concordat par abandon d'actif*, по францускоме закону од 17 јула 1856 године, који је унесен у чл. 541 француског трговачког заковика. По примеру Француске тако су поравнање предвиделе и особено регулисале кад засебан облик принудног поравнања у стечају још само Грчка, законом од 1888 године (чл. 562) и Бразилија, декретом од 27 октобра 1890 године (чл. 42 и след.). У осталим државама оно се сматра као допуштено, јер као што смо напред већ казали, у поравнање се могу унети све оне погодбе које нису противне јавном моралу или јавном поретку, па следствено и таква погодба.¹ По Француском закону *Concordat par abandon d'actif* јесте погодба, којом стечајни дужник уступа у својину својим повериоцима цело своје имање или само један део имања, с тим да га они ослободе дуга и ако цена која се буде добила за уступљено имање, не буде довољна да им се тражбине потпутно исплате. Често пута дужник гарантује повериоцима да ће за уступљено имање добити извесну цену, и обавезује се да ће им је у противном случају, он сам доплатити у колико су мање добили. Држнику се признаје

¹ У Немачкој су подељена, међутим, мишљења о допуштености оваквог поравнања. Неки писци, као: *Kohler* (оп. cit. стр. 470—473), сматрају га за допуштено и топло га препоручују. Други: *Dr. Hermann Fitting*, *Das Reichs-Concursrecht*, § 45 примедба 8; *Wilmovski*: код § 177 немачке стеч. уредбе, опет налазе да је противно немачком закону.

право да слободно располаже имањем које доцније прибави, а за део тражбина, који не буде измирен из продатог имања, остаје према повериоцима само у природној обавези. Уступљено имање распродаје се и цена се раздељује између поверилаца у главном по оним истим правилима, по којима се то чини кад дужник не закључи поравнање, кад се, дакле, стечај заврши распродајом имања (*l'union*).¹ Као што се из свега тога види, ова врста принудног поравнања није ни од какве велике користи, јер стечајни дужник не добија њиме Бог зна шта, пошто остаје голих руку и неспособан за даљи већи рад, а тако исто ни повериоци, јер морају да издрже целу ону процедуру кроз коју би имали проћи да поравнање у опште није ни закључено. То је свакојако и узрок што Француска за то поравнање има врло мало следбеника (свега две државе) и што се то поравнање и у самој њој релативно ретко закључује.²

Пошто смо овако проучили у појединостима садржину принудног поравнања, остаје нам још да учинимо неке напомене које су од општега значаја. Код драговољног поравнања, које је обавезно само за оне повериоце који су на њега пристали, уговорне су стране суверне: од њих једино зависи какав ће бити садржај уговора и са каквим погодбама; код принуднога поравнања већ није тако: њихова се воља код тог поравнања у извесној мери ограничава јер оно важи и за повериоце који на њега нису дали свој пристанак или су му чак били и одсудно противни. Та ограничења могу се свести у главном на ова три:³

а). Заједница, која настаје услед стечаја између дужникових поверилаца, има само један и то

¹ *Ch Lyon—Caen*, Оп. cit. tome VIII. стр. 53—63.

² Од укупнога броја свршених стечаја тим је поравнањем завршено: у периоду 3% 1856—1860, 6% 1861—1865, 5% 1866—1870, 5% 1871—1875, 4% 1876—1880, 5% 1881, 4% 1882—1884 године, и т. д.

³ *A. Rocco*: Оп. cit. стр. 395 и след.

искључан циљ: наплату тражбина које су постојале у моменту кад је стечај отворен. Према томе поверилачка већина урадила би противно томе циљу (па следствено не би за то имала никаквога овлашћења) када би поравнањем примила какве обавезе за повериоце. Стога се у поравнању не може уговорити, да ће дужникову радњу наставити повериоци за свој рачун,¹ најмање да се поверилачке тражбине обраћају у другарске улоге, који носе неограничену одговорност за друштвене обавезе.

б). У поравнању се не смеју за повериоце уговорити неједнака права. На рочишту за равнање скуп је поверилаца овлашћен да се са дужником споразуме о исплати укупности поверилачких тражбина — целе масене активе —, па да му од те целине и отпусти један део; међутим он никако нема права да узима за предмет тога споразума поједине поверилачке тражбине, па за једну да одговори једно, а за другу сасвим друго. У погледу поверилачких тражбина садржина принуднога поравнања мора бити потпуно једнака како материјално тако и формално. Појединоме повериоцу у поравнању се може дати неповољан положај само онда кад он сам нарочито на то пристане.

Једнакост се међу повериоцима мора одржати колико у самом главном садржају поравнања (у проценту исплате) толико исто и у посебним погодбама његовим. Тако се, на пример, не могу уговорити за једног повериоца гаранције, ако се не дају и осталима, или друге какве различне од оних што се дају другима, нити да се једном тражбина исплати пре него другима.² Појединим се повериоцима не могу доделити засебни бољи услови ни онда, када би се то имало учинити у награду за услуге које би учинио у циљу да се олакша закључење поравнања (н. пр. дао је стечајном дужнику

¹ *Wilmowski*, Konkursordnung, стр. 442.

² *Kohler*: op. cit. стр. 484. — *Seuffert*: Deutsches Konkursprozessrecht, стр. 421. — *Ch. Lyon—Caen*: op. cit. стр. 498.

на зајам новац којим ће исплатити повериоце). Те услуге и дугове дужник има да исплати из имања свог а не из имања стечајне масе, дакле тек кад се стечај дигне.

Санкција овог начела о једнаком положају поверилаца у принудноме поравнању састоји се у томе, што стечајни суд неће одобрити поравнање у коме би та једнакост била повређена, односно што неће вредити посебни споразуми, закључени између стечајног дужника и појединих поверилаца, којим се та једнакост ремети.

Да би се ова једнакост још боље загарантовала и против посредних и скривених насртаја, закони кажњавају повериоца, који би од стечајнога дужника или од кога другог добио што, или уговорио што, да при решавању принуднога поравнања гласа у извесном смислу.¹

У нашем данашњем закону о стечишном поступку нема никакве одредбе о овом важном начелу, а у пројекту новог закона о стечају унета су ова два прописа: *Чл. 165*: У поравнању се морају у сваком погледу признати једнака права свима повериоцима који могу учествовати у решавању о поднетом предлогу. Појединим се повериоцима могу поравнањем смањити права која им закон признаје само ако они изрично пристану. Неће имати правне вредности никакав споразум, који би стечајни дужник или друго које лице закључило са појединим повериоцима у циљу да се тим повериоцима искључно признаду већа права на штету осталих дужникових поверилаца, — и *Чл. 223*: Поверилац који од стечајног дужника или од кога другог лица прими или само уговори какву награду, у циљу да на скуповима поверилачким гласа у извесном смислу на штету осталих поверилаца, биће осуђен на затвор до године дана или новчано од 150 до 1800

¹ *Немачки*: §§ 181, 243; *француски*: чл. 597—600; *италијански*: чл. 866; *аустријски*: § 226; *угарски*: § 230; *хрватски*: §§ 197 и 343 т. 1; *бугарски*: чл. 821.

динара. — Те су одредбе добре, само у чл. 165 треба учинити ове исправке. У место; „*свима повериоцима који могу учештовати у решавању о поднесом предлогу*“, ваља казати: „*свима стечајним (личним) повериоцима чије тражбине не долазе у који од прва два наплата реда*“; јер по чл. 174 пројекта „*коначно одобрено поравнање обавезно је за све оне стечајне повериоце чије тражбине према чл. 115 овог закона не долазе ни у један од прва два наплата реда, без обзира на то да ли су они узимали учешћа у равнању и како су гласали, као ни на то да ли су тражбине у стечај јивили или нису*“. Осим тога, треба изоставити речи „*која им закон признаје*“, јер су оне излишне и могу само изазивати забуну. На место њих могла би се ставити реч: „*њихова*“. Најзад, у место: „*никакав и т. д.*“ треба рећи: „*никакав посебан споразум који би стечајни дужник или ко други закључио са којим повериоцем, по коме се шоме повериоцу признају већа права*“; јер је тако, чини нам се, краће и одређеније.

в). Поравнањем се не може уговорити, да се дужник ослобођава целог дуга. Већина поверилачка нема права да то учини, јар би то било не само противно појму поравнања, по коме се само „*по нешто од свог затега попушта*“ (§ 854 грађ. зак.), него и циљу самог стечаја, који је да се сви дужникови повериоци „*по опредељеном у закону реду*“ измире (§ 1 стец. поступка).

* * *

Принудно је поравнање уговор сасвим особене природе. Оно је обавезно не само за повериоце који су учествовали у његовом закључењу (*inter partes*), него, по правилу, и за све друге. Спрам тако обимне обавезне снаге његове сасвим је разумљиво што се за његово закључење траже извесни особени услови. Ти су услови од две врсте: једни су материјални а други чисто формални. Да проучимо посебно и једне и друге.

1). Материјални услови.

Тих услова има три и они су ови:

1^о — *Да принудном поравнању у опште има места.*

Ма да је у начелу усвојио установу принуднога поравнања у стечају, законодавац ипак у извесним приликама не допушта да се стечајни дужник равна са својим повериоцима, него стечај неминовно упуђује његовом природном свршетку: распродаји свега стечајнога имања (стечајне масе) и подели отуда добивеног новца међу повериоце. Он то чини некад са разлога чисто економно-политичких, некад спет што сматра да дужник није достојан оних користи које му пружа принудно поравнање, а некад најзад што нема довољних и поузданих података на основу којих би се могла утврдити дужникова актива и пасива бар са извесном тачношћу, јер се без тога ни приближно не даје оценити да ли је поравнање корисно за повериоце, па се следствено ни оцена већине не може с правом наметнути мањини која је друкчијега мишљења. Тако, принудном поравнању нема места у овим случајевима:

а). *Кад стечајни дужник није трговац.* Нетрговачко занимање стечајнога дужника истичу сасвим природно као сметњу принудноме поравнању сви они законодавци који су усвојили стечај само за трговце; јер без стечаја не може бити ни принудног поравнања. Тако, на име, чине законодавци: француски, белгијски, италијански, бугарски, турски и т. д. Од законодаваца пак, који допуштају да се стечај може отворити како над имањем трговца тако и над имањем нетрговца, који, дакле, установу стечаја сматрају не као искључиву *трговачку*, већ као *општу* правну установу, једино аустријски не допушта дужнику који није трговац да се у стечају принудно равна са својим повериоцима (§ 207 стеч. уредбе). Разлози који се за ту забрану износе јесу у главном ови:

а). Повериоци закључују принудно поравнање, рачунајући да ће тако добити више него што би наплатили када би се стечај завршио распродајом стечајне масе. Тај рачун оснивају на очекивању, да ће дужник, који је поравнањем ослобођен једног дела дуга или коме су продужени рокови плаћања, кад понова дође на управу своје трговачке радње, налазећи се у повољнијем положају, имати више успеха у раду, па да ће већом својом зарадом убрзо бити у стању да им исплати све суме на које се правнањем обавезао а које знатно премашају вредност садашње његове имовине. Од дужника који није трговац то се већ не може очекивати. До брзе и знатније зараде он може доћи само каквим изненадним срећним случајем, н. пр. наслеђем, добитком на лутрији и т. д. На такве пак случајеве повериоци неће да рачунају; јер је за њих боље да распродајом стечајне масе дефинитивно како тако пречисте рачуне, него да се упусте у тако фантастичка надања. Осим тога, међу повериоцима дужника нетрговца увек има велики број рођака и пријатеља, који су му притекли у помоћ онда као је он на другој страни већ сасвим изгубио кредит, па је велика опасност да се они не поравнају пошто пото, на штету осталих поверилаца који су у мањини.¹

Мора се признати, да је ово врло јак разлог, али ипак он није такав да правда забрану принуднога поравнања у нетрговачком стечају. Наиме, није тачно да у данашњим економским приликама једино трговци могу доћи својим радом и својим капиталом до велике и брзе зараде. На међи између трговачких и нетрговачких радња налази се велики број индустријских предузећа, која и ако се воде на исти начин као и трговачке радње ипак по закону не спадају у те радње. Таква предузећа могу, после стечаја, пружити повериоцима ону

¹ René Garraud: De la déconfiture, стр. 264 и 265.

исту наду на опорављење и успех коју и саме трговачке радње. И сама пољопривреда сваким даном све се више и више организује на основици индустријској и трговачкој.¹

β). Предузећа којима се трговци баве увек су више мање алеаторна и спекулативна. Они који њима дају кредит врло добро то знају, па зато и траже велику камату на позајмљене капитале. На тај начин трговачки кредитори у ствари и сами посредно учествују у предузећу, јер, средством те велике камате, узимају себи један добар део добити. Када пак деле добит, онда је право да сносе и штету у случају кад предузеће не пође за руком и дужник трговац падне под стечај. У том се случају та подела штете изводи у виду принуднога поравнања. Сасвим је, међутим, друкчије код нетрговца. Они не треба да живе од кредита, нити треба да улазе у хазардна предузећа. Њима се капитали дају на дугачак рок и на малу камату, јер се рачуна да су код њих сигурни, Ако их употребе непаметно, на пр. ако уђу у какво авантуристичко предузеће или ако тим позајмљеним новцем луксузирају па пропадну, њихова је тада кривица очевидна. Била би у том случају очигледна неправда, да и њихови повериоци ма и најмање сносе последице лудости њихове, а то би било кад би им и такви несимпатични дужници могли наметнути поравнање.²

Овај разлог много је слабији од оног предњег. Истина је, да су трговачке радње хазардна предузећа, али ипак из тога се не може извести закључак да трговац није никад крив кад падне под стечај. На против, и због саме велике ризичности његових послова од њега се може с правом за-

¹ Edmond Thaller: Des faillites en droit comparé. Све-ска I. стр. 166 и 167.

² Raffaele Cappeli: Bolletino della Società degli agricoltori italiani, V (1900), стр. 740. и след.

хтевати и већа обазривост у раду. У осталом, овај субјективни елемент код принудног поравнања не може ни имати пресудан значај; јер се ту у првом реду мора имати у виду практична корист, т. ј. да ли је за повериоце корисније да се равнају, а какав је дужник то има бити од спореднога значаја.

7). Принудно поравнање треба да има сигурну основу. Наиме, пре него што се приступи његовом закључењу, треба да се што тачније зна дужникова актива и пасива, како би се само истинитим повериоцима допустило да у равнању узму учешћа. Кад је у питању дужник трговац све се то даје лако и брзо дознати; јер трговачки законик (§§ 8, 9 и 10) императивно наређује трговцима да воде трговачке књиге, у које су дужни да уписују: „сву своју куповину, сву своју продају, сва наплаћивања и сва исплаћивања у опште шта год буду ма по каквом основу примили или издали.“ Тако, међутим, није кад је дужник нетрговац, јер он није дужан да води никакве књиге нити забелешке о својим имовним односима, те се његова пасива даје много теже пронаћи и контролисати, па је због тога код таквог дужника више могућности да се при решавању створи лажна већина.

Ни овај разлог није без приговора. Када се дужник већ реши да у свој стечај позове у помоћ лажне повериоце, он то може учинити исто тако лепо кад је трговац као и кад то није; јер се лажни и увеличани дугови могу показати и у књигама као и ван њих. Шта више, кад се кроз књиге провуку, њих је у извесном случају далеко теже пронаћи и утврдити него кад се појављују у обичним исправама.¹

8). Најзад, као четврти и последњи разлог, за искључење принудног поравнања у стечају нетрговца наводи се и ово: Принудно поравнање је уставна која има практичне вредности само код оних

¹ *Alfredo Rocco: Il concordato nel fallimento*, стр. 11. и 14.

дужника чија се привредна делатност наслања на лични кредит, а такви су само трговци. Пасива нетрговца, међутим, састоји се готово увек само из тражбина осигураних првенственим правом у наплати, ручном залогом и хипотеком; јер се њима — нетрговцима кредит даје не с обзиром на сигурност коју пружа њихова личност него с погледом на обезбеђење коју даје имовина њихова, на коју се оно увек и формално тражи кад год га не даје сам закон. Када је пак таква њихова пасива, онда им је принудно поравнање сасвим излишно, јер осигурани повериоци, који се првенствено и потпуно наплаћују из добра које им служи за осигурање, и не би пристали на равнање којим би без икакве нужде слабили своју тражбину.

На овај се разлог може учинити ова примедба. Изван сваке је сумње, да принудно поравнање не може имати у стечају нетрговачком онако велики значај и онаку честу примену какву има у стечају трговачком, јер је грађански кредит одиста у главном реалан кредит. Али из тога се не може извести и закључак да је оно сасвим непотребно у нетрговачком стечају; јер би се са тог истог разлога могао негирати и сам нетрговачки стечај. Тим самим што је у земљи стечај допуштен и за нетрговце овима се тиме повећава лични кредит, а тиме уједно и проширује се сфера примене принудног поравнања и појачава се разлог да оно постоји.

Пошто смо овако посебно размотрили све разлоге који се износе за и против принудног поравнања у нетрговачком стечају, изгледа нам да су претежнији они разлози који иду у прилог тога да принудног поравнања буде у сваком стечају.

Наш законодавац у погледу принудног поравнања начелно не прави никакву разлику између трговца и нетрговца, него допушта како једнима тако и другима да се у стечају принудно равнају са својим повериоцима (§ 69 ст. зак.). Тако је, сасвим разложно, усвојено и у пројекту Закон оа

стечају (чл. 158). Тако је исто и по угарској стечајној уредби (§ 200), а тако и по хрватској (§ 188).

б). *Кад је стечајни држник земљорадничка или занашка задруга; узајамно осигуравајуће друштво, кредитна уштанова.*

Наш данашњи закон о стечају (а ни предлог новог закона) не предвиђа ни један од ова три случаја. Прва два постоје у Немачкој, а последњи у Русији. Немачки закон о задругама (§ 116 Genossenschaftsgesetz) и закон о приватном осигурању (§ 51 Privatversicherungsgesetz) искључују принудно поравнање у привредним задругама и у узајамно осигуравајућим друштвима за то што извесност да се дугови стечајног дужника наплате од задругара није стечајем умањена, те се ни помислити не може да би се повериоци уопште хтели равнати за своје тражбине које могу извесно и потпуно да наплате од задругара.¹

Руски закон о кредитним заводима (Уставъ кредитный, разл. X. стр. 117) не допушта да се ови равнају са повериоцима зато, што сваки такав завод има врло велики број поверилица са незнатним тражбинама, а у пракси се показало да такви повериоци сасвим непромишљено пристају и на најнеповољније поравнање које им завод понуди.²

в) *Кад се стечајни дужник налази у бегству.* Докле је год у бегству дужник не даје никаквојемства да ће одиста испунити обавезе које се поравнањем нуде у његово име повериоцима. Осим тога, он обично собом односи и знатан део имовине која би требала да уђе у стечајну масу а доцније, кад се поравнање закључи, да служи као гаранција за извршење тога поравнања. С тога је наш данашњи закон о стец. поступку (§ 51, 1, а) а тако

¹ J. Kohler: Leitfaden des deutschen Konkursrechts. Стр. 277 и 278.

² Г. Ф. Шершеневича: Конкурсное Право, стр.: 458 и 459.

исто и предлог новог закона (чл. 158 т. 1) и истакао бегство дужниково као сметњу за закључење поравнања¹

Да ли се дужник налази у бегству јесте фактичко питање. Сматраће се да је, побеглао, ако није оставио заступника и по отвореном стечају не јави суду где се налази, или се противно забрани судској удали из места свога становања.

Ова сметња постоји само онда кад је дужник коме је стечај отворен, побеглао због дугова, а не због каквог другог узрока н. пр. због војне службе. Она отпада чим се и бегства врати, а то што је бежао неће му ништа сметати паравнању. Код пруских судова ово је дуго времена било сумњиво, али код нас је извесно, јер се у закону каже: „*докле се у бегству налази*“. Та могућност, која је пружена побегломе дужнику, да се по повратку равна са повериоцима и изазвала је, као што смо раније показали, у Средњем Веку установу принуднога поравнања.

г.) *Кад је стечајни дужник опшужен за превару или у опште кривицу из кориспољубља, док не буде оправдан.* Принудно поравнање у начелу не би требало да зависи од моралних особина уговорних стана. Кад је оно корисно, повериоцу би се учинила велика неправда ако се неби допустило само зато што је стечајни дужник неваљао човек. Казнећи дужника који је крив, тада би се уједно казнио и он макар да казну није ни у колико заслужио. Али, при свем том, сви готово законодавци, па ево и наш, ипак недопуштају неваљалом дужнику да се принудно равна са повериоцима, јер налази да морал и јавни кредит неумитно захтевају да се такав дужник мора ма по коју цену лишити оних користи које поравнање пружа. Одиста би и био велики

¹ Исто су тако учинили законодавци; аустријски (§ 208 под С), угарски (§ 200 т. 1), хрватски (§ 188 т. 1), немачки (§ 175 т. 1), бугарски (чл. 795 трг. з.) и т. д.

скандал кад би и варалице могли да низ својих грабљивих операција свечано и под окриљем суда заогрну принудним поравнањем! Пред општим интересима овде морају да се повуку и жртвују приватни интереси поверилачки. Од овога чине изузетак само италијански и бугарски законодавци. Они ипак налазе да је главно постићи добро поравнање, а достојност или недостојност стечајнога дужника сматрају да је споредна ствар.¹

Већина страних закона означају лажно банкротство као једну кривицу, која стечајног дужника чини недостојним да се равна.² Просто банкротство у коме се дужник не показује као варалица већ само као немаран и лакомислен човек, не сматрају као довољан узрок за искључење принудног поравнања. Наш закон (§ 69. 1 б. ст. п.), по примеру аустријскога (§ 208 под d), проширује то на све кривице из користољубља. Тако исто и пројекат новог закона (§ 158 т. 2 и 3), у коме се, истина, истиче на прво место лажно банкротство.

Са напред изложенога, мишљења смо, да би било добро да се у пројекту новог закона избришу речи: или какво кривично дело из користољубља.

Нема сумње, да се овде могу имати у виду само оне преваре и у опште кривице из користољубља које су преступи или злочини.

У предлогу новог закона о стечају налази се једна добра и праведна одредба (чл. 164) која је позајмљена из француског трговачког законика (art. 510). Она гласи: „Ако се дужник налази под кривичном истрагом за лажно банкротство, а буде поднео предлог за равнање, онда ће се на рочишту равнања, од стане поверилаца који у питању поравнања имају права гласа, решавати о томе хоће ли се решење о поднетом предлогу поравнања од-

¹ А. *Rocco*. *op. cit.* стр: 475.

² Угарски (§ 200 т. 2), Хрватски (§ 188 т. 2), Немачки (§ 175 т. 2 и 3).

ложити до свршетка кривичне истраге. Ово одлагање само ће се онда сматрати да је усвојено, кад на њега пристане већина поверилаца која се тражи за закључења самог поравнања. Ако се на томе рочишту не добије та већина, поравнање је коначно одбачено. Кад се решавање о поравнању одложи, а дужник поднесе доказе да је кривична истрага свршена његовим ослобеђењем, стечајни ће судија одмах одредити друго рочиште и на исто позвати све повериоце који имају право гласа, као и дужника и браниоца масе. Дан рочишта објавиће се једанпут и преко службених новина. Иначе ће, чим се дело пресуди, без одлагања поступити по чл. 180 овог закона“, т. ј. наредиће да се масена имовина распродаје.

Овај би члан свакојачко требало боље стилизовати, јер изгледа прилично гломазан.

д). *Кад дужник који је трговац, није код суда пријавио своју фирму бар на 2 године пре ошвореног стечаја.* Наш је закон (§ 69. 2 а ст. п.) ово позајмио из аустријске стечајне уредбе (§ 208 под а). У другим страним законима тога никако нема. Аустријскоме закону та је одредба требала, јер он, као што смо напред већ показали, само трговцима допушта принудно равнање, па је њоме хтео да од принудног поравнања одбије оне које би се само ради њега направили трговцима непосредно пред стечај. Тај разлог за нас не вреди. У нас се ова одредба може правдати само као казна за непослушност према наређењу § 5 трг. законика, по коме је „сваки трговац дужан суду пријавити фирму под којом жели трговину водити“. Али наспрам онога што смо казали под з. та је казна неупутна, јер погиђа и невине повериоце. С тога смо мишљења да се у пројекту новог закона о стечају у чл. 158 избрише тачка 8, која гласи: „ако није објавио код надлежног суда своју трговачку фирму“.

е) *Кад је дужник који је трговац, једном већ био под стечајем; ма да се пређе и изравнао, осим*

ако је пређашњи стечај сам захтевао и ако је све своје повериоце пошпуно намирио. Наш је закон (§ 69. 2. б. стечај. пост.) и ову сметњу принудном поравнању позајмио из аустријске стечајне уредбе (§ 208 под в). Ње нема у другим станим законима осим још у угарском (§ 200 т. 4). Наш, угарски и аустријски закон сигурно су се побојали да коме не пређе у крв падање под стечај у циљу да поравнањима стече богатство. Али тога се не треба плашити, јер ће тој шпекулацији стати на пут повериоци, или суд, без чије потврде поравнање не вреди. Мишљења смо, да би у предлогу новог закона требало избрисати тачку 4 из чл. 158, и ако је она много блажа од данашњег закона. Ранији стечај по данашњем нашем закону о стечишном поступку није сметња поравнању само онда кад се испуне ова три услова: 1-о да је дужник тај стечај сам захтевао, 2-о да је се у њему изравнао са повериоцима, и 3-е да их је све потпуно намирио. По пројекту се пак траже послења два. Али зар је оправдано не допустити поравнање, које је корисно и за дужника и за повериоце, само зато, што је тај дужник имао несрећу да се у ранијем стечају не поравна, или само зато што није стигао да по ранијем поравнању намири све повериоце? Последице тога треба зар да осете садашњи повериоци!

ђ). *Кад дужник, који је трговац, књиге трговачке није никако водио или их је водио шако неуредно да се због тога не може да сазна његово право имовна стцање.* Осим нашег законодавца ову препреку принудном поравнању истичу још и аустријски (§ 208 под е) и угарски (§ 200 тачка 3.). Она се налази и у предлогу новог закона (чл. 158 т. 5), али би је требало изоставити. Јер ако дужника за невођење књига треба казнити, онда је зато довољна казна која је прописана т. 1 § 131 стец. зак. т. 4 § 261 и т. 2 и 3 § 263 крив. законика; та је казна у толико боља што погађа самог дужника а не и његове повериоце. По себи се разуме,

да би било неоправдано спречити због неуредности дужникових књига корисно поравнање и онда кад се ван књига другим средствима даје поуздано одредити актива и пасива стечајне масе. Када пак те могућности нема, онда и без икакве нарочите забране законске поравнања не може бити, јер му нема никакве основице,

ж). *Кад дужник, који је трговац, није суду поднео списак давања и примања или неће на исти да положи клешву.* Ово је последњи узрок са кога се забрањује принудно поравнање. Он је потпуно оправдан, јер дужник, који није поднео биланс или који неће заклетвом да потврди истинитост његову, ни у колико се не показује као човек савестан коме се у опште може што веровати. Осим тога, без биланса нема ни основице на којој би се поравнање могло преговарати и закључити. Тај је узрок у својен како у нашем данашњем закону о стец. поступку (§ 69. 2. г.) и предлогу новог закона (чл. 158 т. 1 и 6) тако и у свима страним законима.¹

Од препрека, које је наш законодавац прописао, прве две (оне што смо овде изложили под в и под г) вреде за све дужнике без обзира на њихово занимање, а остале четири (оне под д, е, ђ и ж), као што је код сваке напоменуто, односе се само на дужнике који су трговци.

Осим тога, све те препреке, и оне које су опште и оне које су посебне само за трговце, по нашем закону нису безусловне (апсолутне). Наш се закон тиме битно разликује од осталих страних закона, који их усвајају истина мањи број, али увек тако да су безусловна сметња поравнању. По нашем данашњем закону (§ 69 одељак 3) у случају које од тих препрека „нема места поравнању, ако би се само и један од дошавших поверилаца, који имају право гласања, шоме прошивио“. Дакле, и ако би

¹ Аустријски (§ 208 под ф), угарски (§ 200 т. 3), хрватски (§ 188 т. 1), немачки (§ 175 т. 1).

у коме случају знао да постоји која закона сметња за закључење принуднога поравнања, суд није овлашћен да ма шта предузима по службеној дужности, него има тек „на захтев, дотичног повериоца који би са те сметње био противан поравнању, извидети и решити да ли она постоји или не“. Кад решење, које о томе буде донео, постане извршно, суд ће, ако је решено да има места равнању, одредити друго рочиште за равнање, а ако је решено да нема места равнању, одмах ће продужити стечајно поступање, које се завршава распродајом стечајне масе. Исто је тако усвојено у предлогу новог закона (§ 158, последњи одељак). Држимо, да је оправданије, да све сметње, које законодавац нађе за потребно да истакне принудном поравнању, буду апсолутне, т. ј. да их суд по службеној дужности узима у обзир, а не тек кад захте који од поверилаца. Ако та сметња има свога разлога, онда зашто да зависи од добре воље поверилачке, а нарочито зашто да се испречује поравнању онда када то хоће само један једини поверилац, противно вољи свију осталих?

2⁰ — Да повериоци пристану на поравнање.

То је други материјални услов који се тражи за закључење принуднога поравнања.

Принудно поравнање је уговор, па због тога се код њега треба да постигне потпуна сагласност воља обеју уговорних страна односно целе садржине његове. Ми ћемо овде да размотримо улогу овог другог уговорача, — улогу скупа поверилаца, а о учешћу, које стечајни дужник има при закључењу принуднога поравнања, говорићемо мало доцније, на име онда кад будемо проучавали фармалне услове; за сада само напомињемо да се за принудно поравнање тражи и његов пристанак и да оно за њега никад не може бити принудно, да не може бити мимо његове — дужникове — воље.

У стечају може имати више врста поверилаца. Једни су повериоци стечајнога дужника док су други повериоци саме његове стечајне масе. Повериоци стечајнога дужника или су обични (лични, хирограферни) повериоци или су осигурани повериоци. Обични повериоци, најзад, јављају се у стечају или као равноправни или као привилеговани. Код толико врста поверилаца одмах нам се истиче питање: да ли се за закључење принуднога поравнања тражи пристанак свију тих, тако разноврсних, поверилаца; да ли сви они имају права да учествују у решавању о томе хоће ли се предложено поравнање примити или неће? Да одговоримо одређено и јасно на то важно питање, које је у нашем данашњем закону о стечајном поступку решено доста нејасно, потребно је да га засебно поставимо и решимо за сваку поједину врсту поверилачку.

Први су на реду повериоци стечајне масе или т. з. масини повериоци.

Тражбине тих поверилаца постају тек у току стечаја. Чим се стечај отвори и обнародује, стечајни дужник одмах губи право да управља и да располаже својим имањем (§§ 24 и 25 стеч. зак.). Имање његово прихвата скуп поверилаца, такозвана стечајна маса,¹ и управља преко нарочито за то одређених органа (стараоца и браниоца стечајне масе). Правним пословима, вансудским и судским, које ти органи предузимају у погледу тога имања, трећа лица могу прибавити према стечајној маси тражбена права, а тиме постати њеним повериоцима. Ну стечајна маса може и на други начин стећи повериоце. На име, она је одговорна за дажбине државне и општинске које се имају платити за стечајно имање у току стечаја, а тако исто одговара

¹ Израз: *стечајна маса*, или стечајна маса употребљава се и да се означи стечајна имовина — актива. Тако се, н. пр. каже: да ће се стечајна маса знатно повећати кад се пониште извесни штетни правни послови које је дужник извршио после обуставе плаћања.

и за све трошкове који се учине у стечајном поступању, а посебице: за трошкове око отварања и обзнане стечаја; даље око одржања, обезбеђења, процене и продаје стечајног имања; за награду свију стечајних органа и т. д.

Ови повериоци имају за свога дужника сам скуп поверилаца стечајних — саму стечишну масу, која им за њихове тражбине одговара стечајним имањем. Они се, дакле, не налазе у редовима стечајних поверилаца, него сасвим изван њих, а, као повериоци, са стечајем имају додира само толико што се наплаћују из стечајног имања, и то *првенствено* од стечајних поверилаца. Овај положај правни масиних поверилаца француски правници¹ обележавају врло лепо, називајући њих: *créanciers de la masse*, а стечајне — обичне — повериоце: *créanciers dans la masse*.

У данашњем нашем закону о стечишном поступку одредбе о масиним повериоцима растурене су (§ 8. тач. 1, 2, 3 и 4, § 11, § 13, § 112 и т. д.), а не одговарају у свему ни напред изложеном појму који правна наука и модерна законодавства имају о тој поверилачкој врсти. У предлогу новог закона о стечају (чл. 111—114) положај ових поверилаца регулисан је као што треба; нарочито је важна одредба чл. 130, по којој „масини повериоци (који су саму масу кредитирали) не пријављују своје тражбине у стечај, него се за наплату обраћају непосредно браниоцу масе; ако им он оспори тражбину, спор ће расправити надлежни суд (чл. 147)“.

Када тако масини повериоци немају никаквога непосредног учешћа у стечају и када је њихов дужник сама стечајна маса а не стечајни дужник, онда они не могу имати ни права ни дужности да се мешају у унутрашња питања стечаја, најмање пак да се за наплату своје тражбине са стечајним

¹ *Ch. Lyon-Caen et L. Renault: Traité de droit commercial, свеска VII. № 556. — Ed. Thaller: Traité élémentaire de droit commercial, 2-го изд. № 1674.*

дужником погађају и равнају. Они, дакле, немају никаквога учешћа нити гласа при решавању принудног поравнања.

Сад да пређемо на *осигуране повериоце*: заложне и хипотекарне.¹ То су, по правилу, повериоци стечајнога дужника. Пошто се нису хтели изложити опасности да своју тражбину о року немају откуд наплатити, они су је осигурали на тај начин што им је дужник дао право да је наплате првенствено од свију осталих његових поверилаца из извесног одређеног његовог добра, ако им је он не би на време измирио. Кад сама вредност заложеног добра потпуно покрива тражбину њихову, они су таквим обезбеђењем заштићени и од највеће опасности којој може дужник изложити свога повериоца, на име од презадужености дужникове. Њима стечај ни тада није ни у колико потребан, па зато би требало, да је за њих, бар у начелу, сасвим равнодушна ствар отварање и затварање стечаја над имањем њиховога дужника. Они имају пред собом своју залогу, из које ће се наплатити по прописима уредбе о интабулацијама, односно по прописима главе VII грађанскога законика која говори о залози, и то без икаквог обзира на остале повериоце њиховога дужника.

И одиста у новијим стечајним законима нарочито се пази да се осигурани повериоци потрзају што мање у стечају њиховога дужника и да се стечај ограничи само на обичне (личне, хирограферне) повериоце. Тако се у немачкој стечајној уредби (у § 4) наређује, да се осигурани повериоци наплаћују независно од стечајног поступања.² О тим по-

¹ Овде издвајамо повериоце стечајнога дужника којих је тражбина обезбеђена јемством; јер су они осигурани имањем трећег лица а не имањем стечајнога дужника, те се по томе у стечају дужниковом и не појављују као осигурани, већ као обични — лични повериоци.

² Тако исто: хрватски стечајни закон (§ 35), угарски (§ 52 и 126), аустријски (§ 12 тач. 2 и 3).

вероцима познати немачки правник D-r J. Kohler у своје чувеном делу: *Lehrbuch des Konkursrechts* (на страни 328) врло лепо разлаже: „Осигурани повериоци нису стечајни повериоци, јер су њихова права изван стечаја: у стечај може ући само оно дужниково имање које претекне преко наплате њихове. Они по томе нису дужни ни да своју тражбину пријављују у стечајну масу и ликвидирају; шта више, у колико се појављују као осигурани повериоци, они и немају права да ликвидирају, они немају права ни да решавају о стечајном имању; то право могу имати само онда када из стечајне масе потражују што изван онога што траже као осигурани повериоци: али тада се више не јављају као осигурани повериоци већ као стечајни. Нека законодавства су се придржавала противног наследственог система па осигурани повериоци увлачила у стечај и допуштала, шта више и наређивала, да се тражбине у њему ликвидирају (чл. 760 итал. трг. зак.).¹ Тим неправилним путем пошли су и француски судови, али у последње време касациони је суд усвоји правилно гледиште (одлука од 19 јуна 1889 године). На правилном је становишту и енглеско право (закон од 1883 године), а тако исто и нови португалски трговачки законик (чл. 695).“ Француски правници: Ch. Lyon-Caen et L. Renault за те исте повериоце² кажу готово то исто овим речима: „Ти повериоци, кад год се задовоље својом залогом или својом хипотеком, налазе се у ствари изван стечаја: они тада нису дужни да иду у корак с тромом процедуром коју је трговачки законик прописао у стечају; законик њима признаје право да, и после решења о отварању стечаја траже судску наплату своје тражбине, да добра која су им дата у залог узму у попис и изложе продаји. Ни један законски пропис не условљава вршење њи-

¹ Бугарски чл. 720 трг. зак.

² *Traite de droit commercial* св. VII. стр. 451.

ховога права претходном пријавом у стечај и ликвидацијом, што би их свакојако изложило доста дугом чекању“. Осигурани повериоци не морају се, дакле, јављати у стечај, али њима је остављено право да и то учине ако нађу свога интереса, што ће свакојако бити онда кад нису сигурни да ће се из своје залог моћи потпуно намирити.

Међутим, наш данашњи закон о стедишном поступку не одваја осигурани повериоци, већ и њих упућује да се увек јављају у стечај њиховог дужника и да претуре преко главе све незгоде и сва развлачења стечајне процедуре. И предлог нашег новог закона о стечају (чл. 124 и 130) задржао је, на жалост, исти, као што га Колер назва „наследствени“ систем, који су сви новији закони напустили.¹

¹ У нацрту законског предлога о стечају који је писац ове расправе израдио и по коме су разне комисије састављале све доцније нацрте, на овом је месту био усвојен онај модерни систем, али комисија, која је тај нацрт прегледала, није се са тим сложила него је учинила исправку у смислу данашњег закона. При томе је изгубила из вида да преправи и чл. 118, који претпоставља модерни систем, јер се тим чланом осигураним повереницима признаје у њему означено право само онда „кад испуне услове прописане овим законом за стечајне повериоце“. Пошто су по комисијскоме нацрту осигурани повериоци дужни, хтели не хтели, да уђу у стечајну процедуру и да увек пријаве и ликвидирају своје тражбине као и стечајни повериоци, то онда и ова резерва у чл. 118 постаје беспредметном. Како је овде био у питању један од најосновнијих принципа стечајнога права, писац је сматрао за дужност да на то питање скрене пажњу г. Министру Правде. У свом одвојеном мишљењу, које је 1896. године штампано уз пројекат комисијски, он је навео следеће: „У првом свом извештају показао сам како су за стечај заинтересовани само неосигурани повериоци дужникови, као и то да се осигурани повериоци његови немају од стечаја надати никаквој користи, па према томе да он за њих има да буде равнодушна појава у привредном животу њиховога дужника. Та је мисао у стечајном праву стекла општег признања, а у законима се стечајним свуда тежи, да се што боље и јаче изведе. То је учинила потпуно Немачка у своје стечајном закону, а то су учиниле и Аустрија и Мађарска. Ја сам мислио да и ми

Према свему овоме што смо до сад рекли о правном положају, у коме се осигурани повериоци налазе наспрам стечаја њиховога дужника, у земљама у којима је усвојен новији систем, осигурани повериоци, по правилу, немају никаква посла са стечајном масом њиховога дужника, најмање још имају права да улазе у расправљање и решавање питања о принудном поравнању. Било би шта више веома опасно да им се допусти право гласа при решавању поравнања. Пошто су сигурни да ће се наплатити из своје залоге, они могу без икакве штете за себе дати глас за рђаво поравнање, или гласати против поравнања које је корисно за хирограферне повериоце. Али ако су у исто време лични повериоци стечајнога дужника, њима ипак није

треба да се на њу обазремо, те сам у чл. 132 својега пројекта ставио, да се, осим тражбина које су управљене на истављање или повраћање туђих ствари из стечајне масе и тражбина масених поверилаца, не морају пријављивати у стечај ни осигурани повериоци дужникови, него да они за њихову наплату имају поступити као да стечај није ни отворен, с том изменом само, што наплату тада имају тражити против стечајног стараоца. Комисија им је избрисала у своме погледу ову олакшицу и на тај их начин у стечају изједначила у погледу начина наплате тражбине са неосигураним повериоцима; дакле, она је задржала стање које по данашњем стечајном закону у нас данас постоји. Држим да је то очевидно погрешно и да би се усвајањем моје редакције чл. 132 јако појачао реални кредит, пошто би осигурани повериоци, који су услед плашње од стечаја дужникова и тражили специјално осигурање, по њој били јаче заштићени од неповољних последица презадужености дужникове. Измена другога става чл. 132 мога пројекта, по мом мишљењу, још је неумеснија; јер се њоме принуђавају осигурани повериоци, па и сами потражиоци по праву сопствености (*seperatistae ex jure domini*) да спор о непокретности воде са масом код стечајног суда. Колико је то неумесно не треба ми нарочито овде доказивати, јер против тога војују сви они разлози са којих је у грађанском судском поступку и усвојено начело: да је за спорове о непокретностима увек надлежан само суд места — *forum rei sitae*“. Али ово је остало тада глас вапијућег у пустињи; а и доцније комисије сматрале су то као свршену ствар, на коју се не вреди понова забавити.

забрањено да се и у то питање умешају, само тада њихова тражбина губи своје осигурање и они се претварају у неосигурани, у стечајне повериоце. Они пак могу имати интереса да се изложе томе губитку само онда кад им залога, својом вредношћу, никако или од чести не покрива тражбину. Тада у ствари, за тај непокривени део тражбине, они и нису више осигурани већ хирограферни повериоци, па су као такви и заинтересовани у питању поравнања, јер оно веже и њих, као и све остале стечајне (хирограферне) повериоце.

Када већ осигурани повериоци, тако по изузетку, могу имати разлога да уђу у питање о принудном поравнању, онда је и закон морао да изближе регулише под којим погодбама они то могу учинити. Страни закони нису подједнако расправили то питање. Тако француски трговачки закон (чл. 508 став 2) сматра да се осигурани поверилац прећутно одрекао свога осигурања самим тим што је учествовао у гласању о предложеном поравнању. Спорно је само, да ли неминовно губи осигурање за целу тражбину или пак има права да пре гласања одреди само један њен део за који учествује у гласању. Белгијски закон (чл. 513 трг. зак.) прописује то исто што и француски, али с тим само додатком да се осигурани поверилац, ако хоће да гласа са резервисањем осигурања, мора одрећи најмање једне половине осигурања. Италијански (чл. 834 тргов. зак.) као и белгијски, ну с том разликом што се он задовољава да осигурани поверилац који гласа жртвује само једну трећину осигурања. Аустријски и немачки закони још су блажи за осигураног повериоца. Аустријски (§§ 212 и и 213 ст. уредбе) допушта по правилу осигураном повериоцу да гласа само када се одрекне осигурања, али, ако је његова залога већ продата па се из ње није могао намирити или ако се судским вештачењем и одлуком поверилачког одбора нашло да му се тражбина неће моћи наплатити из залогe, у том случају

осигурани поверилац изузетно може гласати, и то само с погледом на суму за коју је остао ненамирен, односно за коју, по процени вештачкој, има изгледа да се неће моћи намирити из залогe. Немачка стечајна уредба (§ 96) оставља суду да реши може ли и за коју суму гласати осигурани поверилац без губитка свога осигурања, кад год макар само један стечајни поверилац или бранилац масени осигураноме повериоцу не признаду то право.

По нашем данашњем закону о стецишном поступку (§ 69) осигураним повериоцима није забрањено да учествују у гласању о предложеном поравнању, и према томе то их гласање не излаже губитку осигурања. Ако за поравнање даду свој глас, њихова се тражбина само смањује за проценат, који је поравнањем отпуштен, али за задржани део осигурање и даље остаје. Разуме се, да за поравнање пристају да даду свој глас само они од осигураних поверилаца, који унапред знају да им осигурање у ствари не вреди много, пошто је вредност залогe толика да њихова тражбина не долази на ред да се из њене цене исплати. По предлогу новог закона о стечају (чл. 160) осигурани су повериоци у начелу искључени из решавања о дужниковом предлогу поравнања. Али ако су у исто време и лични повериоци стечајнога дужника, они се по чл. 118 пројекта могу за један део своје тражбине (за онај што држе да не могу наплатити из залогe) одрећи осигурања, па на тај начин за тај део тражбине постати стечајним повериоци и као такви по праву учествовати у решавању о поравнању. Осим тога, по чл. 118 пројекта осигурани повериоци за онај део тражбине, за који се нису могли наплатити из цене добра које им је служило за залогу, постају *ipso jure* стечајни повериоци и имају право да решавају о поравнању. Предлогу нашег новог закона о стечају на овоме месту нема замерке, јер је усвојио принципе новијих закона.

Остају нам још само обични (хирограферни) или лични повериоци. То су повериоци стечајнога дужника који немају оних особених обезбеђења осигураних поверилаца, на име: да им за наплату њихових примања јемче сваком засебно и искључиво извесна посебна добра дужникова. За исплату њихових потраживања њима јемчи дужник њихов својим личним карактером, т. ј. својом готовошћу да примљене обавезе тачно и на време испуни. Због те се гаранције они и зову *лични* повериоци, јер су при давању кредита на првом месту веровали самој личности дужника. Али ти повериоци, поред ове личне гаранције, имају још и једну другу далеко јачу и стварну гаранцију, а она се састоји у томе: што им за наплату њихових примања гарантује свима укупно цела имовина њиховога заједничког дужника, и то како садашња тако и будућа, у колико само није дата у нарочиту гаранцију осигураним повериоцима; то значи, да је дужникова имовина њихова општа или заједничка залогa. Само ова друга — стварна — гаранција нема своје примене све докле се она прва — лична — гаранција не покаже сасвим недовољном за укупност дужникових поверилаца. Све до тога момента дужник може потпуно слободно и по својој вољи да управља и да располаже својим имањем. Али кад западне у такво имово стање, да му имовина није више толика да се из ње могу потпуно измирити примања свију његових поверилаца, а то је кад му дугови пређу вредност целог имања, па он услед тога обустави испуњавање примљених обавеза, тада наступа опасност за личне повериоце да се једни (они који су за презадуженост дужникову раније сазнали и који су били ближи) намире потпуно у своме потраживању, а да за друге (они који су закаснили са тражењем наплате или обезбеђења) не остане имања из кога ће се наплатити. Да би ублажио ову опасност личним повериоцима, закон је организовао стечај, у коме се они више ненаплаћују ко пре

стигне него по извесном утврђеном реду, тако да се штета која је постала услед презадужености дужникове, раздели на све њих, а не да падне само на неколицину. Пошто је стечај потребан једино ради заштите њихових интереса, лични се повериоци у њему зову *стечајним* повериоцима. Као заинтересовани, они учествују у свима стечајним операцијама, па следствено и у решавању о принудном поравнању. По новијим стечајним законима¹, а и по предлогу нашег новог закона о стечају (чл. 160), у том решавању они и учествују једини од свију поверилаца дужникових.

Ну стечајни повериоци не наплаћују у стечају сви равноправно своје тражбине. Законодавац, из извесних економских и политичких разлога, дели их при томе на редове, тако да се задњи ред исплаћује само из суме новаца која претече по потпуном измирењу тражбина поверилаца предњег реда. По нашем данашњем закону о стечајном поступку (§§ 14—19), а и по предлогу новог закона (чл. 115), има пет наплатних редова: трећи је ред основни, јер у њега долазе све тражбине које нису ни повлашћене ни запостављене, први и други су повлашћени, па се тражбине које у њих долазе зову привилеговане, а њихових сопственици: *привилегисани повериоци*. По новијим стечајним законима², а и по предлогу нашег новог закона о стечају (чл. 160), ови су привилегисани повериоци искључени из решавања о поравнању, јер су они самим својим положењем у стечају упућени да увек гласају против поравнања будући су сигурни да ће се из стечајне масе потпуно намирити. Наш данашњи закон о стечајном поступку, међутим ово искључење не прописује.

¹ Немачки § 173, Аустријски § 207, Угарски § 199, Хрватски § 187 и т. д.

² Немачки § 173, Угарски § 207, Хрватски § 187, Аустријски § 209, и т. д.

Неки стечајни закони закраћују право гласа у решавању о поравнању и овим стечајним повериоцима, који стоје у блиском сродству са стечајним дужником, јер се прво, плаше да они при гласању не пођу, на штету осталих поверилаца, више за срцем него за разумом, а друго и зато, што не верују да су њихове тражбине истините. Тако *угарски* (§ 212 тач. 2.) искључује све крвне сроднике до закључно четвртог степена побочне линије, његову супругу или вереницу, и тазбину до закључно другог колена. То исто чини и *хрватски* (§ 198 т. 2) закон. *Швајцарски* закон о извршењима (чл. 305) искључује само супруга, а тако исто не рачуна његов глас ни *немачка* стечајна уредба (§ 183 у редакцији од 18 маја 1898 године), ако би он гласао за поравнање; то исто вреди и за онога коме је супруг стечајног дужника уступио своју тражбину против стечајног дужника у току стечајног поступања или у последњој години пред отварањем стечајног поступања. Наш данашњи закон о стечају, поступку не искључује сроднике стечајног дужника; тако исто ни предлог новог закона о стечају. Мислимо да је то оправдано, јер је сувише строго игнорисати тражбину тих поверилаца, који дужнику притичу у помоћ у крајњој невољи у којој га несродници немилосрдно остављају; а, осим тога, то се искључење даје лако изиграти тиме што ће сродници своју тражбину пренети за времена на несродно лице, а није могућно ту тражбину сумњичити и онда кад се је она затекла у рукама таквог лица много пре стечаја, нарочито ако је прошла кроз више руку. У осталом ако би рођаци изгласали поравнање, ту је суд, без чије потврде поравнање не вреди, па ће он сузбити такво поравнање, које би било штетно за остале повериоце.

На завршетку овог разлагања о томе ко од поверилаца има у начелу права да учествује у решавању о поравнању ваља нам још напоменути, да се за вршење тога права, по правилу, тражи: да

Принудно Поравнање

је бранилац стечајни признао тражбину на основу које поверилац хоће да гласа, јер иначе нема повериоца. Али по нашем данашњем закону о стечајном поступку (§ 69 одељак 2.), и оспорена тражбина може изузетно да даде право на глас, но то може бити само у ова два случаја: 1^о — кад је за њено утврђење већ поведен спор, па је суд (ма кога степена) изрекао пресуду којом је признаје, и 2^о — кад остали повериоци, који су дошли на рочиште, по већини гласова а према принесеним доказима, одлуче да није оспорена, у ком случају су дужни да реше и то за коју се суму има узети у рачун као неоспорена. Ако би се гласови поделили подједнако, тада решава она страна, којој према разлозима и поднесеним доказима приступи суд. Готово иста оваква правила прописана су о оспореним тражбинама и у предлогу нашег новог закона о стечају (чл. 141).

Ну у предлогу су обухваћене још и тражбине са одложним условом, о којима у данашњем закону рема никаквог наређења. Он оставља скупу поверилаца да и за њих донесе одлуку, као и за оспорене тражбине. Како данашњи закон не поставља никакво ограничење сопственику тражбине с одложним условом, ми мислимо да овај при равнању има исто право гласа као и онај поверилац чија је тражбина чиста и проста. Да ово пак право имају сопственици тражбине са раскидним условом не може бити ни најмање сумње, пошто њихова тражбина правно постоји све докле се услов не оствари.

Овим смо пречистили у стечајноме праву врло важно питање: од којих се поверилаца тражи пристајак на предложено поравнање. Остаје нам само још да видимо какав треба да буде тај пристајак па да се сматра да су повериоци поравнање примили.

Још у самом почетку ове расправе ми смо напоменули, да се за поравнање, које стечајни дужник закључује са повериоцима у своје стечају, не тражи,

као код осталих уговора, једногласни пристајак свију интересованих лица, већ да је довољан и само пристајак једне извесне већине. Наиме, кад већина поверилаца на њега пристаје, оно је обавезно и за оне који нису пристали, те за њих није вољно, већ принудно. Ово одступање од важног начела аутономије воље странака законодавац је морао овде да усвоји ради заштите оних многобројних интереса који су, као што смо у почетку изложили, врло јако ангажовани да се стечај, кад год је то иоле могућно, заврши поравнањем, а не распродајом стечајне имовине. Он није могао да допусти, да се несмишљеном упорношћу мањине омете поравнање, које је, с погледом на прилике у којима је закључено, за повериоце корисније него распродаја.¹

По ордонанси о сувоземној трговини од 1673 године (чл. 6 главе XI) тражена је само већина по

¹ Данашњи наш закон о стечајном поступку у првој својој редакцији није непосредно признавао већини право да својом вољом веже мајину која на поравнање не пристаје. Његови параграфи 69 и 70, који су измењени законом од 23 јануара 1876 године, гласили су овако, и то: § 69. „Поверитељи они, коју су на рочиште ради поравнања пристали, нигда се не могу наморати да преко воље своје на поравнање пристану“. — § 70 „Не пристаје ли пак само један од поверитеља на рочиште дошавши на поравнање, суд ће одмах поступање стечајно продужити, и тако на рочишту прогласом (§ 22) одређеним поверитељима наложити, да одбор један из средине своје, састојећи се из три лица, изберу, и суду такови одмах на потврђење предложе, као и ако је дужник молио поверитеље за издржање да се изјасне, е да ли ће му такво у трајућем стечајном поступку одобрити или не“. Али ипак у ствари и у времену од 17 априла 1861 године (т. ј. од када је данашњи закон о стечајном поступку добио обавезну снагу) па до напред поменутог закона од 23 јануара 1876 године, у нас је постојала установа поравнања, јер по § 67 зак. о ст. пост. „против оваквог поравнања они поверитељи или њихови заступници, који нису на рочиште били, не могу изузећа никаква чинити, но морају пристати на погодбу, коју су остали, који су суду предстали, закључили“. Дакле, већина је тада била: повериоци који су дошли на рочиште и на поравнање пристали, мањина пак: повериоци који на рочишта нису дошли.

суми ($\frac{3}{4}$),¹ али француски трговачки законик од 1807 године, а по том и закон о стечају од 28 маја 1838 године, који је послужио за основицу данашњим стечајним законима целог образованог света, увели су две већине: једну по суми тражбина (*majorité en sommes*), а другу по главама (*majorité en nombre*). Намера им је била, да тиме заштите мале повериоце против надмоћности великих, а с друге опет стране и да велики повериоци у овом важном питању као што је поравнање не буду без оног уплива који је право да имају с обзиром на њихов ангажовани интерес. По примеру ових француских закона поступили су и сви доцнији стечајни закони осим руског, који тражи само већину по тражбинама, наиме већину од $\frac{3}{4}$ свију признатих тражбина (большинство по суммѣ признанныхъ претензій)², и бразилијански (декрет од 24 октобра 1890 године, чл. 45), који се задовољава истом том већином.³ Због тога у Русији и у Бразилији велики повериоци и имају пресудну реч у стечају при закључивању поравнања.

Односно саме размере између ове две већине, стечајни се закони никако не слажу. Француски (чл. 507), белгијски (чл. 512), енглески (act. s. 18), немачки (§ 182) и бугарски (чл. 796) траже апсолутну већину гласова по главама, т. ј. половину и један глас више; а $\frac{3}{4}$ по тражбинама (хрватски $\frac{4}{5}$); међутим, аустријски (§ 217), угарски (§ 212) и швајцарски (чл. 305) умањују утицај малих поверилаца, јер траже $\frac{2}{3}$ гласова по главама, а у погледу већине по тражбинама и сами се разликују међу собом: аустријски $\frac{3}{4}$, угарски $\frac{4}{5}$, швајцарски $\frac{2}{3}$.

И по нашем данашњем закону о стечајном поступку (§ 69), а тако и по предлогу новог за-

¹ „Даће се већа вредност гласовима, не по броју поверилаца, него по суми која се дугује, ако они изнесу три четвртине свију дугова“.

² Р. Ф. Шершеневича: Конкурсно право. стр. 137.

³ Lyon-Caen et L. Renault: op. cit. свеска VII. стр. 483.

кона о стечају (чл. 163), за поравнање у стечају траже се обадве већине: и она по главама и она по тражбинама.

а). Већина по главама. По данашњем закону о стечају поступку тражи се, да је за поравнање гласало најмање две трећине ($\frac{2}{3}$) поверилаца који су дошли на рочиште за равнање. Тако је исто и по пројекту новог закона (чл. 163 тач. 1).¹

Ова се већина по данашњем закону има да одреди према броју поверилаца који су дошли на рочиште (§ 69: „Како се од поверилаца, који су дошли на рочиште, две трећине ($\frac{2}{3}$) сагласе на поравнање, ово ће бити обавезно...“). Као такви, држимо, да треба да се сматрају не само они који су на рочишту за равнање гласали било за било против поравнања, него и они који су само присутни били на рочишту; и ако нису дали никакав глас, они су самим својим држањем јасно показали да нису за предложено поравнање, дакле да су против њега. Не тражи се, да су баш лично били присутни, јер их могу и у овом послу заступати њихови пуномоћници, као што се то јасно види из § 67.

На овом рочишту сваки поверилац може да има само по један глас, макар да би он имао пријављено и више засебних тражбина које су у свему признате као уредне, јер је право гласања индивидуално право, које једно исто лице може употребити само једанпут, осим ако се изрично законом пропише друкчије. Пуномоћник пак, који у стечају заступа више разних поверилаца, има права на о-

¹ Ако на рочиште за равнање дође такав број поверилаца који не може да се подели без разломка бројем 3, онда се разломак, који се покаже у збиру два трећа дела, има да подигне, на прву идућу јединицу, јер се само тако релативно најтачније извршује законски пропис, који за поравнање тражи најмање две трећине гласова. Н. пр. на рочиште је дошло 5 поверилаца. Трећина је: $1\frac{2}{3}$, две трећине: $3\frac{1}{3}$, и према томе за поравнање треба да гласа: најмање 4 повериоца.

нолико колико има и засебних властодаваца, јер се он правно јавља као представник свакога од њих.¹

Ако једна иста тражбина припада заједнички неколицини (било као проста заједничка, било као солидарна), сви се они сматрају само као један поверилац.² Тако би се исто сматрало и онда кад би ту своју заједничку тражбину поделили између себе, ако би то извршили тек пошто је стечај отворен;³ иначе би им се дала лака могућност да деобом, пред само рочиште за равнање, створе већи број гласова, који ће имати можда пресудног утицаја при решавању. Тиме би се пак повредио важан принцип у стечају, да се за време стечаја има да одржи *par conditio creditorum*, т. ј. да сви повериоци остану са оним правима с којима их је затекло отварање стечаја. Ово питање решавају тако исто, као што га је решио наш закон, још и ови страни закони: аустријски (§ 217), угарски (§ 212), хрватски (§ 198), само што аустријски узима у место момента отварања стечаја моменат кад је дужник обуставио плаћања, а угарски и хрватски не воде никако рачуна о времену кад је тражбина подељена (хрватски: *bez obzira na to, kada je ustupljena*, т. ј. тражбина).

¹ Пуномоћник, према § 613 грађ. законика, може заступати свога властодавца при решавању о поравнању само онда кад му је у пуномоћству поименце дато овлашћење за тај посао.

² Јавно или командитно друштво, а тако исто и акционарско друштво, као једна права личност, сматрају се за једног повериоца и имају само један глас. (J. Kohler, *op. cit.* стр. 482).

³ У чл. 146 т. 1 предлога нашег новог закона о стечају очевидно је омашком редактора стављена реченица „Тако се исто сматра (т. ј. као један поверилац само) и оно лице на које је после отвореног стечаја прешло више самосталних тражбина путем уступљења“, јер се оно тако сматра без икаквог обзира на моменат кад је те тражбине прикупило у своје руке. Извесно је, да се хтело на томе месту да регулише случај деобе заједничке тражбине, који је на том истом месту регулисао наш данашњи закон, а и сви га страни стечајни закони ту предвиђају и регулишу.

Пошто саповериоци имају само један глас, питање је како ће бити ако се не могу сложити како да гласају, ако су једни упорно за поравнање а други против њега? То питање, и ако је врло лако могућно да се појави у пракси, наш закон није предвидео ни решио. Ми се не слажемо са мишљењем познатог аустријског правника J. V. Zugschwerdt-a (*Praktisches Handbuch zur Concurs-Ordnung*, стр. 230), да у таквом случају ти саповериоци остају без гласа и да се имају сматрати као и да нису присутни; јер, као што смо напред већ казали, присутни повериоци који са буди кога разлога не гласају ни за ни против, имају се сматрати да су противни поравнању.

б). Већина по тражбинама. По нашем данашњем закону о стец. поступку она се рачуна само по тражбинама поверилаца *који су дошли* на рочиште за равнање, и то не по тражбинама њих свију, него само по тражбинама свију неосигураних поверилаца, без разлике како су гласали, и по тражбинама оних осигураних који су пристали на поравнање. Сматра се, да је та већина постигнута: кад тражбине поверилаца који су на поравнање пристали износе укупно три четвртине ($\frac{3}{4}$) збира вредности тражбина дошавших свију неосигураних и дошавших оних осигураних поверилаца који су пристали на поравнање. Предлог новог закона о стечају нешто је строжији; јер се по њему (чл. 163 тач. 2.) за ту већину изискује: да тражбине поверилаца који на поравнање пристају укупно износе најмање три четвртине ($\frac{3}{4}$) укупне суме *свију признаних тражбина које дају право гласа на овом рочишту*. Наш данашњи закон о стец. поступку одликује се својом благошћу односно ове већине такође и од свију страних стечајних закона; јер је и они без разлике сви, као и предлог нашег новог закона, одређују не према укупној суми тражбина само оних поверилаца који су дошли на рочиште за равнање, него према, како хрватски закон каже,

сброју свих тражбина, облашћених на гласовање. Тражбине оних поверилаца који на поравнање пристају треба да изнесу од те суме: према законима: швајцарском (чл. 305) = $\frac{2}{3}$; немачком (§ 182 т. 2), аустријском (§ 217 т. 2), француском (чл. 507), белгијском (чл. 512), италијанском (чл. 833) и бугарском (чл. 796) = $\frac{3}{4}$; угарском (§ 212 т. 2) и хрватском (§ 198 т. 2) = $\frac{4}{5}$.

Обе ове већине јесу најмања мера поверилачког пристанка која се тражи за поравнање. Она је као таква и прописана у § 69 зак. о стец. пост. Али поравнање остаје принудно и онда кад се закључи са већом већином; оно је такво, шта више, и онда кад на њега једногласно пристану сви повериоци који су дошли на рочиште за равнање. Као што смо напред на једном месту узгред напоменули, наш је данашњи закон о стечишноме поступку у својој првој редакцији §§ 69 и 70 познавао једино такво принудно поравнање. Кад су 1876 године ти параграфи измењени овако како данас гласе, редактори новог закона пропустили су да нове §§ 69 и 70 доведу у потпун склад са осталим прописима закона о стец. поступку. Отуда је остао неизмењен § 66, који и данас претпоставља да се на поравнање треба „да склоне сви дошавши повериоци“, те на први поглед изгледа, да по нашем данашњем закону о стец. поступку имају две разне врсте поравнања: поравнање из §§ 66 и 67, које је драговољно, и поравнање из § 69, које је принудно.¹

3^о — Да је поравнање потврдио стечајни суд.

То је трећи и последњи материјални услов који се тражи код принуднога поравнања.

¹ У Касациономе Суду имали смо пре месец дана прилику да чујемо једну судску одлуку, у којој се та погрешна деоба поравнања у стечају истиче и брижљиво разликују оба поравнања једно од другог.

Тај услов постављају сви из реда стечајни закони.¹ У томе не чини изузетак ни пројекат нашег новог закона о стечају, у чијем чл. 166 налазимо ову одредбу: „Поравнање ће се тек онда сматрати да је закључено кад га одобри и стечајни суд“.² Данашњи наш закон о стечишном поступку, међутим, не садржи о том никакво изрично наређење. У његовом § 66 каже се само толико, да „ће суд поравнање на протокол узети и одмах свима пријављеним му потражиоцима или њиховим заступницима, без призрења да ли су они при поравнању били или не, исто поравнање доставити“. Али, макар да се о потврђењу ту ништа и не помиње, ипак мислимо, да се ни по данашњем нашем закону о стечишном поступку суд не треба да огреничи на голу улогу бележника поравнања, како се на први поглед чини да се то може извести из

¹ Француски чл. 513; Белгијски чл. 517; Енглески чл. 18 № 4; Италијански чл. 836; Аустријски § 227; Угарски § 216; Хрватски § 201; Немачки § 184; Бугарски чл. 799; Швајцарски чл. 306; Руски: Шершеневич. ор. cit. стр. 463.

² Да скренемо за један часак пажњу нашу на стилизацију овог члана пројекта новог закона о стечају. У том се члану каже: „... сматрати да је *закључено* кад га одобри и стечајни суд“. То, међутим, није тачно, јер поравнање повериоци закључују само са стечајним дужником а не и са судом, те према томе оно је *закључено* чим се они двоје о њему сложе између себе; у томе им не треба никакве помоћи суда. Али то поравнање које су они закључили, ако се хоће да има обавезне снаге принуднога поравнања, треба да добије и одобрење или потврду стечајнога суда. Овако, како ми кажемо, ту ствар схватају и сви страни стечајни стечајни закони, па су у том смислу и редиговане њихове одредбе које смо навели у предњој примедби. Да изнесемо само неке. Тако: *Хрватски*: „Nagodbi prinudnoj, da bude krierpostna, treba potvrde stečajnoga suda“. *Аустријски*: „За правно дејствовање закљученог поравнања тражи се потврда стечајног суда (Der abgeschlossene Ausgleich bedarf zu seiner rechtlichen Wirksamkeit der Bestätigung durch das Konkursgericht)“. *Немачки*: „Примљено поравнање треба да добије потврду стечајног суда (Der angenommenen Zwangsvergleich bedarf der Bestätigung des Konkursgerichts)“. *Бугарски*: „Конкордатът се утврждава отъ суда“.

наведених речи његових. Јер није доста само то, да се стечајни дужник и повериоци између себе погоде, него поред тога треба још и да је у опште поравнању било места и да су при закључивању поравнања испуњене све формалности што је закон прописао, као и да ни сама садржина поравнања није противна закону. Све то има суд да извиди и одлуком својом да утврди, како се то не би доцније потрзало и важност закљученога поравнања доводила у питање. У овом мишљењу утврђује нас и то, што је нашом судском праксом и код поравнања, које закључе парничари у парници пред судом, усвојено да закључено поравнање добија снагу извршне пресуде тек кад га суд одобри, макар да у §§ 144—147 законика о поступку судском у грађанским парницама, који говоре о том поравнању, ни речи нема о судском одобравању поравнања, него се у § 145 каже само „...суд ће поравнање на протокол ставити, ово од речи до речи странама прочитати, или им дати, ако хоће, сами да прочитају, потом их упитати, је ли то што је у протоколу написано њина воља, па, пошто се изјасне да јесте, протокол ће потписати, који ће затим и суд својим потписом одоверити“; а у § 146: „Овакав протокол има снагу извршне пресуде“, — дакле, и ту се прописује онако исто како је, као што смо видели, прописано у § 66 зак. о стец. пост. за поравнање у стечају.

Као битни услов за правну важност закљученог поравнања судска се потврда (хомологација) тражи из два разлога:

а) Први разлог већ смо напред навели. Наиме, потребно је, да поверилачка мањина не буде сасвим предата на милост и немилост већини; кад год се очевидно покаже, да је поравнање противно истинитим интересима свију поверилаца, превласт већине треба да се сузбије, пошто понеку поверилачку већину могу састављати рођаци и присни пријатељи стечајнога дужника, чију одлуку може

врло лако диктовати срце или какав личан интерес а не рачун. У таквом случају дужност је суда, да одлуком својом отклони од мањине неправду, коју јој је већина хтела поравнањем да учини. Осим тога, потребно је да и суд, пре него што поравнање ступи на снагу, пажљиво извиди је ли оно закључено по свима правилима која су законом прописана за његово закључење и да ли је истинити израз већине.

То се питање никако не сме ставити отворено за доцнија времена, јер би и важност поравнања остала непрестано у неизвесности, што, већ у интересу јавног поретка, никако несме бити.

б) Други је разлог овај. Стечајно поступање отвара суд одлуком којом проглашава да је дужник дошао у презадуженост или да је обуставио своја трговачка плаћања. Та одлука судска повлачи по самом закону врло важна и многобројна правна дејства у погледу и личности и имања стечајнога дужника. Принудно пак поравнање, отпуштајући један део дуга или продужујући рокове плаћању, циља да стечајнога дужника изведе из тога стања које га је одвело у стечај па следствено да оконча стечајно поступање и отклони сва она правна дејства што су из њега потекла. Отуда је онда сасвим и природно и логично, да суд својом одлуком, утврди ту промену стања стечајног дужника; то је потребно у толико више, што та промена има да повуче за собом престанак судског стечајног поступања и свију његових последица. Суд, дакле, и због тога мора да узме у оцену закључено поравнање па кад утврди да је пуноважно закључено да закључи стечајно поступање¹.

Из овог последњег разлога излази, да је судска потврда потребна поравнању и онда кад су на њега пристали без изузетка сви пријављени пове-

¹ *Lyon-Caen et L Renault: Traité de droit commercial*, св. VII одељ. I. № 593. — *A. Rocco: Il concordato nel fallimento. № 224.*

риоци, јер се и таким поравнањем прекида стечајно поступање и задржава стечај. Чим се стечај отвори, одмах између стечајног дужника и његових поверилаца престаје свако споразумевање и уговарање (§ 25 зак. о стеч. пост.), па следствено и поравнање које би хтели закључити мимо ових правила што су прописана §§ 66—69 зак. о стеч. поступку. У осталом, није ни сасвим извесно, да се у стечај неће јавити никакав више поверилац осим оних што су се јавили у пријавном року и што су пристали на поравнање, јер по § 55 зак. о стеч. пост. може бити пуноважних пријава и после пријавног рока¹.

У погледу поравнања суд има само надзорну власт, па зато његова одлука може бити или да одобрава поравнање у целини, онако како је оно закључено између стечајног дужника и скупа поверилаца, или, на против, да га у целини одбацује; дакле, нема права нити да коју тачку у поравнању измени нити да какву нову дода; јер би таквим радом изишао из улоге надзорне власти па и сам узео учешћа у стварању поравнања. У томе је потпуна сагласност у науци стечајнога права и у законодавствима европскога континента². Изузетак чини само Енглеска својим *order of discharge*³.

¹ Тако: *E. Thaller: Traité élémentaire de droit commercial. № 2084*, а, међутим, *Lyon-Caen et L. Renault. op. cit. sv. VII. № 693* сматрају, да поравнање у таком случају не подлежи судској оцени.

² — *Lyon-Caen et L. Renault: op. cit. sv. VII M 603.* — *A. Rocco: op. cit. — 226, Dr. J. Kohler: Lehrbuch des Konkursrechts § 75: — P. Namur: Le code de commerce belge, sv. III. № 1853.*

³ *Order of discharge* (закон енглески о стечају од 1883 године, чл. 28 до 31) јесте једна особена правна установа која у Енглеској постоји уз поравнање стечајно. За поравнање и у Енглеској је потребан пристанак извесне поверилачке већине, а за *order of discharge* то се не тражи, јер њега издаје сам суд. То је одлука којом суд стечајнога дужника сасвим ослобођава једног дела његовог дуга, тако да је

Али законодавства се у неколико размимоилазе односно узрока са којих је суд овлашћен да закљученом одрече своју своју потврду. Француско (чл. 515) и белгијско (чл. 517.) дају суду у томе неограничену, дискреционарну власт, сви пак остали страни закони одређују исцрпно узроке са којих суд има да не потврди поравнање.¹ Међу ове последње долази и предлог нашег новог закона о стечају, у чијем се чл. 168 ти узроци набрајају. У данашњем пак нашем закону о стечају нема ни једне речи о томе. Ти су узроци ови:

а) Кад постоји који од оних случајева у којима закон у начелу забрањује да се закључи поравнање. (Хрватски § 201 т. 1; немачки § 186 т. 2 и т. д.). Н. пр.: кад дужник сутра дан по закљученом поравнању буде оптужен за превару или у опште кривицу из користољубља; кад је поравнање закључено са дужником који је у бегству и т. д. — Предлог нашег новог закона о стечају садржи о том узроку ову одредбу (чл. 168 т. 2): „Суд не може одобрити поравнање и ако су га повериоци усвојили, кад се у времену од кад су повериоци пристали на дужников предлог појавио случај означен у т. 2 чл. 158 овог закона,“ (т. ј. ако се против стечајног дужника поведе истрага за лажно банкротство или какво кривично дело из користољубља). Данашњи наш закон о стеч. поступку (§ 69 последњи одељак) ставља суду у дужност да постојање или непостојање овог узрока, на захтев ма једног само повериоца извиди, и расправи као прејудицијелно питање. Све док решење судско о томе

он за тај део са својим повериоцима потпуно квит (*a clear man*). То ослобођење суд може, у начелу, стечајном дужнику дати, по своме нахођењу, одмах и без икаквих услова, не дати му никако, или, најзад, дати му, али тако да вреди само за извесно време или само под нарочитим погодбама. (*Lyon-Caen et L. Renault. op. cit. sv. VII. № 608 bis*).

¹ Немачки §§ 186—188; Угарски § 217; Аустријски § 226; Хрватски § 201; и т. д.

не буде извршно, ништа се даље не може радити на поравнању. Али, при свем том, тај се узрок може и по данашњем закону истаћи пред суд и после закључења поравнања, ако се јавио тек после одржаног рочишта за равнање.

б) Кад се при закључивању поравнања није пазило на прописе законске који постоје о томе, а погрешке или омашке су такве да се не могу накнадно исправити. (Хрватски § 201 т. 2; немачки § 186 т. 1; угарски § 217 т. 1; и т. д.). Овај је узрок предвиђен и у предлогу новог стечајног закона (чл. 168 т. 1) и то овим речима: „кад год не буде у свему поступљено по напред изложеним правилима о поднашању, извиђању, садржају и решавању предлога дужниковог, а учињене се неправилности не би могле накнадно исправити без понављања извршенога рада“. По нашем мишљењу, не може бити, никакве сумње, да тај узрок постоји и по данашњем нашем закону о стечају, макар да се у њему о томе ништа не каже јер прописи законски о начину на који се има да закључује принудно поравнање, као врло важни за заштиту интереса поверилачких, морају имати своје санкције. Очеvidно је, на пример, да суд не може потврдити поравнање за које нису добивене обе потребне већине или при коме је ускраћено давање гласа повериоцима који су на рочиште дошли и по закону имали право на глас; или, обрнуто, кад су гласали повериоци који немају права на то, а њихов је глас од претежне вредности; или кад позив за рочиште, на коме је равнање извршено, није објављен онако како је закон (§ 68) прописао.

в) Кад се суд увери, да је поравнање закључено на општу штету стечајних поверилаца за које је обавезно (Хрватски § 201 т. 4; Немачки § 188 т. 2; Угарски § 217 т. 3., и т. д.). Тај је узрок са потпуно оправданим ралогом предвидео и предлог новог закона у своме чл. 168 т. 3. Међутим, данашњи закон наш о стечају ћути о њему, те се

мора узети, да је оставио повериоцима да они сами чувају своје интересе приликом закључивања поравнања. Такво гледиште нашег законодавца очевидно је неоправдано, јер, као што смо напред већ казали, њима је често пута сасвим немогућно да то ураде. Шта може, на пример, да учини мањина поверилачка против већине, која је скупљена из рођака и пријатеља стечајнога дужника или још и из поткупљеника и која се оглушава о све очевидно оправдане разлоге, који су на рочишту за равнање истакнути против дужниковог предлога о поравнању? Ту може помоћи само непристрасни суд. Истина је неки пут то тешко, али он ипак треба да најпажљивије извиди и оцени да ли је, према величини пасиве и према стварној вредности активе, за повериоце корисније и поравнање онако како је закључено или је за њих боље да се стечајна имовина распрода. При томе суд треба да има пред очима само укупни интерес свију поверилаца а не појединих. Али, поред објективне оцене стања стечаја са гледишта поверилачког, суд треба при том да изврши исту такву оцену и са гледишта самог стечајног дужника, па да му не допусти да се користи незгодним економским приликама у којима би се имала да изврши ликвидација његове стечајне масе; иначе, кад се не би обазирао и на ту страну, многи би несавесни дужник прибегао стечају у циљу зараде, те тада принудно поравнање не би више било средство за окончање стечаја већ би, на против, стечај био средство да се повериоци најпретресне па по том згодним поравнањем опљачкају.

У почетку ове расправе ми смо се изјаснили за мишљење, да у закону не треба одређивати минимални проценат испод кога се дужнику не сме дуг поравнањем отпустити. То мишљење ми заступамо само тако, ако је у закону признато суду право, да, приликом потврде закљученога поравнања, оцењује и његову оправданост у погледу уговоренога процента и осталих услова. Иначе, ако суд

тога права нема, као што је то случај код нас по данашњем нашем закону, и ми немамо ништа против тога да се у закону одреди тај минимални проценат.

У хрватском Стечајном Закону (§ 201 т. 3) наводи се као узрок са кога суд треба да откаже потрду закљученоме поравнању још и то: „ako ima vjerodostojno potvrdjenih činjenica, s kojih se može razložno zaključivati, da je došlo do nagode pogodavanjem pojedinih vjerovnika ili inače nepoštenim načinom“. То исто и у немачкој стечајној уредби (§ 188 т. 1), а тако и у угарској (§ 217 т. 2). У предлогу нашег новог закона о стечају тога нема, и ја држим да је то оправдано, јер у крајњем свом резултату тај је узрок већ обухваћен овим под в. о коме сад говоримо, пошто се непоштени начини и подмићивање и употребљавају само ради поравнања које је закључено „на општу штету стечајних поверилаца“.

г) Кад суд нађе, да јавни општи друштвени интерес изискује да се поравнање не потврди. Тај узрок истичу само француски (чл. 515) и белгијски закон (чл. 517). У оцени да ли тај узрок постоји или не постоји судија је неограничен¹. Остали закони нису усвојили овај узрок, једни зато, што налазе да су код поравнања у питању само приватни интереси поверилачки, а други, и то највећи број, зато, што је појам општег интереса неодређен: јер, на име, било би сувише уско кад би се под њим схватиле само кривичне радње, а опет би било сувише широко схватање, кад би се тај израз из-

¹ P. Namur. op. cit. св. III. № 1858. — Суд треба да откаже потврду поравнања и онда када нађе да des motifs tirés, soit de l'intérêt public, soit de l'intérêt des créanciers, стоје на супрот томе уговору (чл. 517). Он има неограничену (дискреционарну) власт, тако да одлучује према приликама и, шта више, по службеној дужности; његова одлука у тој тачци не подлежи оцени Касационог Суда.

једначио са општим интересима државе, грађанског друштва и наравствености.¹

II). Формални услови.

Формалним прописима законским о начину, на који се има да конституше поравнање у стечају, задатак је да се при закључењу принуднога поравнања осигурају погодбе с једне стране за израз праве воље станака, а с друге стране за што правилнију оцену стања дужникове презадужености и за што правичније одређење мере којом стечајни дужник ваља да измири своје повериоце у њиховим потраживањима. Тим прописима, и ако су врло важни за заштиту интереса поверилачких, у нашем данашњем закону о стечајном поступку поклоњена је врло мала пажња, па зато ћемо за наша разлагања о формалним условима принуднога поравнања узети као основицу и предлог нашег новог закона о стечају, у коме су та правила изложена у главном како треба.

Први или боље основни формални услов, који при принудноме поравнању има да се испуни, јесте да се оно закључи пред стечајним судом и уз садејство тога суда. Закон предвиђа и регулише у стечају само такво поравнање, па према томе не може имати законске важности поравнање које би стечајни дужник закључио ван суда са својим повериоцима, било са свима укупно било са сваким посебно; јер за све време докле стечај траје закон (§ 25 стец. пост.) никако не допушта стечајноме дужнику да са појединим повериоцима закључује ма какве уговоре о имању, а са скупом поверилаца допушта му да може уговорати само и једино пред судом. Тај важни принцип постављен је у §§ 66 и 68 данашњег нашег закона о стец. пос-

¹ С. Hahn: Die gesammten Materialien zur Konkursordnung, стр. 358.

тупку;¹ он је усвојен и у предлогу нашег новог закона о стечају (глава VI, одељка III, а нарочито чл. 162); он је, најзад, усвојен и у свима страним законима без изузетка², а тако исто и у науци стечајнога права³. Па кад тако и наш закон, и сви страни закони, и правна наука признају само поравнање које је закључено *пред судом* и на *рочишту за равнање*, онда се не да објаснити зашто наши судови сматрају да се је стечајни дужник и онда пуноважно поравнао са својим повериоцима, кад он то учини посебно са сваким од њих у буџаку, па за тим сваки поверилац суду изјави да се поравнао с дужником и да одобрава да се стечај дигне. Таквим начином судови и нехотице иду на руку свакојаким уценама. Стечајни се дужник мало помучи док се не погоди са већином, а после мањину немилосрдно меће под свој нож.

Принудно се поравнање може закључити за све време док траје стечајно судско поступање, т. ј. све до распоредног решења судског; али његовме се закључењу ни у ком случају не сме приступити пре него што прође рок који је одређен за пријаву тражбина и пре него што се пречисте (ликвидирају) све тражбине које су јављене у стечај. Све дотле не знају се повериоци с којима се дужник

¹ § 66: „На дан *рочишта* суд ће свима представшим му поверитељима... понудити да се са дужником поравнају... па ако се ови поверитељи склоне и дужник сагласи, како да се ...наравнају... суд ће поравнање то на протокол узети.“ — § 68: „Ако би суд и доцније... увидео... да ће се поверитељи са дужником у смислу § 66 моћи поравнати... дужан ће бити сваки пут... наредбу учинити да се покуша... поравнање поверитеља са дужником... Само ће суд свагда у таквом случају позив *за рочиште на тај конач одређено* имати средством новина обнародовати...“

² Немачки §§ 173 и 179; француски чл. 507; белгијски чл. 512; хрватски § 196; угарски § 211; аустријски § 220; италијански чл. 832; бугарски чл. 798 и т. д.

³ *Dr. J. Köhler*: op. cit. стр. 589 (*Der Zwangsvergleich kann nur unter Vermittlung des Gerichts abgeschlossen werden...*) — *Lyon-Caen et L. Renault*: op. cit. св. VII. № 566; — *A. Rocco*: op. cit. стр. 8.

има да равна. Ово правило је усвојено у нашем данашњем закону стечајном (§§ 66 и 68), у предлогу новог закона о стечају (чл. 158), а тако исто и у свима стечајним законима.¹

По нашем данашњем закону (§ 66) понуду за закључење поравнања може учинити не само стечајни дужник него и сам суд. Закон ставља у дужност суду, да на дан рочишта „*све представше му повериоце пре свега понуди да се с дужником поравнају, нарочито ако би дужник још и план поднео, по коме би он поверитеље измирити у стању био...*“ Шта више, у самом оном решењу, којим отвара стечај, суд је дужан да одреди и рочиште за равнање и да у огласу стечајном обзнани и дан кога ће бити то рочиште (§§ 22 и 65 ст. пост.). Тиме се у нас у сваком стечају без разлике истиче питање о равнању тако, да се не може обићи већ се на њега мора увек дати одговор, било позитиван, било негативан. Ово гледиште, међутим, у новијим се законима стечајним напушта, и питање о поравнању поставља само онда кад га стечајни дужник покрене. Кад се стечајни дужник ни толико не интересује за поравнање да питање о њему сам покрене, онда какве ту наде може бити, да ће он имати воље да доцније савесно испуни поравнање, које му је тако рећи наметнуто? С тога сви новији закони стечајни, па с њима и предлог нашег новог закона о стечају (чл. 159), постављају за поравнање као неизоставан формални услов: да предлог поравнања потече лично од стечајног дужника.² По себи се разуме, да се по тим законима

¹ Француски чл. 507; белгијски чл. 512; аустријски § 207; немачки § 173; угарски § 199. хрватски § 187; и т. д.

² У чл. 159 предлога каже се: „Ако стечајни дужник хоће да се са повериоцима изравна, мора, најдаље на дан главног рочишта за пречишћење тражбина, поднети стечајном судији написмено нацрт поравнања, у коме има одређено да назначи како мисли измирити повериоце и какву им сигурност за то нули. Овај нацрт дужник ће поднети сам лично, или преко нарочитог пуномоћника...“

рочиште за равнање има да одреди тек онда кад дужник затражи да се равна. С тога је недоследан предлог закона о стечају, који и ако стоји на овом новом гледишту, ипак у чл. 22 наређује, да суд још у решењу којим отвара стечај означи и дан рочишта за равнање.

На даљим формалним условима нећемо се задржавати, јер нису од начелне важности.

Према §§ 65 и 66 данашњег закона о стечају поступку на рочишту за равнање, које је заказано прогласом о отварању стечаја, судски стечајни одбор (§ 37 ст. зак.) има да сврши ове послове:

а) „да повериоцима представи, како стање действителне масе тако и пријивљене тражбине“, ставивши им на увиђај: 1^о „спискове пописа и процене свију како покретних тако и непокретних дужникових ствари, готовине која је код дужника нађена, облигација, адиђара и вересије, ако би какове по протоколима било; 2^о рачуне које је старатељ поднео о својој управи имањем стечајне масе“.

б) „да повериоцима понуди да се са дужником поравнају, нарочито ако би дужник и план поднео по коме би он поверитеље измирити у стању био“.

в) „да поравнање узме на протокол, ако се поверитељи склоне и дужник сагласи како да се они сами с њиме наравнају, као и о томе, како ће се старатељи и масе заступник измирити, а и суду таксе припадајуће исплатити“. У чл. 161 и 162 предлога новог закона о стечају радња стечајног одбора на томе важном рочишту обележена је много боље и одређеније.

Повериоци, који су гласали против поравнања, имају по данашњем закону (§ 67) право да одмах уложе протест (изузеће) код стечајног суда против поравнања. То је право признао и предлог новог закона (чл. 167), само он га је проширио на све повериоце који су били законом овлашћени да учествују у решавању о поравнању или који су то право стекли доцније. За поднашање тих протеста

предлог је оставио рок од 5 дана, рачунајући од дана кога је држато рочиште на ком је поравнање закључено, и за то време суд не може ништа решавати о поравнању.

Поравнање је пуноважно тек онда кад га одобри и стечајни суд. Своје решење суд је дужан (§ 66 ст. пост.) да достави „свима пријављеним му потражиоцима или њиховим заступницима, без прирења да ли су ови при поравнењу били или не“. По предлогу новог закона (чл. 169) решење о поравнању стечајни суд саопштава одмах: дужнику, браниоцу и свима повериоцима који имају право жалбе против њега. На решење којим се поравнање одобрава може се од дана саопштења па за 8 дана жалити само онај поверилац који је поднео протест. А ако суд поравнање не уважи, онда право на жалбу припада како стечајном дужнику, тако и браниоцу и сваком повериоцу који тада има право да учествује у решавању о поравнању.

По данашњем закону против решења судског о поравнању имају право жалбе Касационом суду повериоци који су били на рочишту за равнање. Чим решење постане извршно, те тиме и поравнање буде коначно одобрено, суд одмах оглашује да је стечајно поступање свршено услед поравнања. (§ 66 ст. пост. и чл. 172 предлога).

* * *

Принудно поравнање, кад се испуне сви напред изложени услови материјални и формални, има многобројна правна дејства. Једна су од тих дејства непосредна, јер потичу правце из самог поравнања, а друга су само посредна, будући се јављају тек као последица доцније судске одлуке, којој принудно поравнање служи за неопходну основицу. Ми ћемо овде да проучимо сва та правна дејства принудног поравнања, како једне тако и друге врсте.

I. Непосредна правна дејства принуднога поравнања.

То су чисто приватно-правна дејства. Она се тичу поглавито тражбених (облигаторних) односа стечајнога дужника и његових поверилаца.

Ми смо та дејства у неколико већ проучили у ономе делу ове расправе, у коме смо говорили о садржини принуднога поравнања. Ту смо видели, да принудним поравнањем готово увек, да не кажемо увек, повериоци отпуштају стечајноме дужнику један део дуга, или му одлажу рокове плаћања, или чине и једно и друго, или, што је сасвим редак случај, дужник уступа повериоцима, у наплату њихових потраживања, један део свога имања или цело имање. А према томе која је од тих погодаба узета као главна садржина његова и принудно поравнање има своје правно дејство, т. ј. производи у том смислу измене у дотадашњим тражбеним односима стечајнога дужника и његових поверилаца. На тај начин, кад се говори о садржини принуднога поравнања онда се уједно говори и о његовим приватно-правним дејствима. С тога ћемо сад, кад приступамо исцрпном проучавању непосредних правних дејстава принудног поравнања, поћи од онога што смо већ рекли кад смо излагали садржину принудног поравнања.

Пре свега имамо да расправимо врло важно питање: да ли се принудним поравнањем врши пренов поверилачких тражбина? То је питање лако кад је принудно поравнање закључено тако, да повериоци њиме само *одлажу* дужнику рокове плаћања (*contrat d'atermoïement*), јер је у том случају сасвим извесно да поверилачке тражбине остају и даље оне исте и онакве исте какве су биле и пре поравнања. Да у том случају поверилачке тражбине нису преновљене закљученим поравнањем јасно се види из § 852 грађ. законика, који гласи: „Ако би се само првашња обвеза тачније определила, н. пр. где, *кад* и како да се испуни, то се не може сматрати као пренов, но стара обвеза остаје поред тога у

својој сили и важности“. Али сумњиво је, да ли пренова има у оном случају кад принудним поравнањем повериоци *отпуштају* дужнику један део дуга (*concordat de remuse*). Ако има пренова, онда се самим закључењем поравнања гасе све поверилачке тражбине и на место њих према стечајноме дужнику заснивају се друге нове у обиму који је одређен поравнањем. Ако, на против, пренова нема, онда сваки поверилац и даље задржава своју дотадашњу тражбину са свима њеним споредностима и са свима приговорима који се могу истаћи против ње, т. ј. задржава је онакву каква је била и пре поравнања, с том разликом само што сад може тражити наплату једино за онај део који није отпуштен поравнањем. Због тога, свакоме чија је тражбина до поравнања била менична, његова тражбина остаје таква и после поравнања; који је имао тражбину по извршној осуди, он је и даље има такву; чија је тражбина била трговачке природе или природе грађанске, она му и даље остаје таква каква је била. Решење овог питања има нарочите практичне важности у погледу застарелости. Јер, ако принудно поравнање пренавља поверилачке тражбине, онда за све њих почиње тећи нова застарелост једне исте дужине, и то од дана кад је поравнање закључено; а ако их, на против, не пренавља, онда се за сваку поједину тражбину и даље продужује ток њене засебне застарелости, па свака застарева у оном року који је за њу законом предвиђен, дакле једна у краћем а друга у дужем року.

У овом важном питању правници су се поделили у два сасвим супротна правца. Они који тврде да се принудним поравнањем извршује пренов у сасвим су незнатном броју.¹ Због тога се данас сло-

¹ *Auguste Laurin*: Cours élémentaire de droit commercial, издање 3, стр. 506: „Најзад, принудно поравнање има још и једно треће правно дејство, које потиче из општих правних начела; наиме, оно повлачи пренов тражбине, па има за последицу, на пример, да прибави право на 30-годишњу застарелост на место друге краће која је дотле у ко-

бодно може рећи да је у правној науци¹ и у правосудству дефинитивно примљено мишљење да се принудним поравнањем не извршује пренов. Налазимо да се то мишљење има усвојити и у нашем стечајном праву, јер код принудног поравнања уговорне стране немају *animus novandi*. По нашем грађанском законнику (§ 847), међутим, за пренов, поред других погодаба, тражи се као битна погодба његова и тај *animus novandi*, т. ј. намера уговорних страна да својим уговором угасе стару обавезу и да на место ње заснују другу нову. Ако уговорне стране, при закључивању уговора, такву намеру нису имале, стара обавеза остаје и даље, и то упоредо са новом, а закључени се уговор јавља само као споредан уговор уз раније закључени уговор.

рист дужника постојала, као што је 5-годишња застарелост из чл. 189. И одиста, услед принудног поравнања долази на место пређашњег правног основа други нови основ, те у неку руку настаје сасвим нова обавеза; поверилац више не заснива своју тражбину на неплаћеним меницама, воћ је заснива на поравнању; то је или никад случај *признања дуга одвојеним актом* (чл. 189)² — *Ercole Vidari: Corso di diritto commerciale*, издање 4-то, свеска IX. стр. 88: „Из тога се види, да се принудним поравнањем врши пренов. То ће рећи: на место првобитног основа, из кога је потицала тражбина сваког појединог повериоца, сада долази други нов који истиче из закљученог поравнања; и то тако, да од сада он једини одређује и регулише дугове и тражбине између стечајног дужника и његових поверилаца. — Ништа не мари што уговорачи то нису изрично казали, како изгледа да захтева грађански закон (чл. 1269 грађ. зак.); јер пошто за један исти дуг не могу постојати два разна основа, то доцнији основ неизбежно мора да заузме место ранијег основа. Ето због тога ми и кажемо, да се, и онда кад у поравнању намера за пренов није изрично исказана, ипак треба да узме да она јасно потиче из самог правног посла, како треба по закону“.

¹ *Lyon-Caen et L. Renault: Traite*, VII. № 626; — *Thaller: Traite elementaire de droit commercial*, 2-о издање № 2028; — *A. Boistel: Cours de drois commercial*, 4-то издање, № 1047; — *Dr. J. Kohler: Lehrbuch*, стр. 462; — *Lothar Seuffert: Deutsches Konkursprozessrecht*, стр. 435; — *Dr. Rudolf Pollak: Das Konkursrecht*, св. II. стр. 425; — *A. Rocco: Il Concordato*, № 86. — *Г. Ф. Шершеневича: Конкурсное право*, стр. 466.

У том је случају поверилац овлашћен како на основу оног ранијег тако и на основу овог новог уговора.¹ Свој *animus novandi* стране могу изказати изрично а могу и само прећутно; али свакојако треба да га искажу, јер га закон (§ 853 грађ. зак.) не претпоставља. Можемо у опште рећи, да уговорачи прећутно исказују намеру да пренове стару обавезу (да имају *animus novandi*) кад год новим уговором учине у старој обавези такве измене да она више никако не може да постоји заједно са новом (§§ 862 и 854 грађ. зак.). Таква би измена била: 1^о кад би се променила једна уговорна страна (§ 849 грађ. зак.: „кад би два дужника била на једну суму, па би поверилац једнога пустио, и само од другог обавезу узео“, — т. з. *субјектни* пренов); 2^о кад би се променио предмет (§ 849: „или би од дужника, који би жито дужан био, узео обавезу на вредност у новцу“, — т. з. *објектни* пренов); 3^е кад би се изменио основ обавезе (н. пр.: кад од дужника, који нам дугује по основу куповине, закупа или каквом другом основу узмемо обавезницу од зајма, или кад узмемо такву обавезницу од онога који нам дугује из кривичног дела на основу закона).² Такве измене, дакле, има само онда кад се промењује какав *бишни* састојак старе обавезе, а не и онда кад се промењују њени споредни делови, као н. пр.: кад се на место усменог уговора прави писмени; кад се на место обавезнице у облику приватне исправе издаје друга у облику јавне исправе; кад се увећава или смањује предмет који је у обавези (али има пренова кад се на место просте обавезе заснива алтернативна или факултативна обавеза или обротно); или кад се додаје погодба о камати или та погодба брише; кад се продужава или скраћује рок обавези (али има пренова кад се демеће или брише

¹ *Dr. Victor Hasenöhr: Das oesterreichische Obligationenrecht*, 2-го издање II. стр. 538.

² *Dr. M. Schuster von Bznnott: Grundriss des Obligationenrechts*, § 14. — *Hasenöhr*, оп. с. стр. 529.

услов, јер се тиме ставља у питање постојање саме обавезе); кад се додају или изостављају стварна или лична осигурања, или казнени услов; кад се мења место извршења обавезе и т. д. У принудном поравнању, којим се дужнику отпушта један део дуга, стечајни дужник и његови повериоци готово се никад изрично не изјашњавају да ли су при његовом закључењу имали *animus novandi*, или нису, па зато се мора испитивати да ли у њему нема прећутно изражене намере да се пренов изврши. С погледом на садржину таквог поравнања, ми држимо да нема, јер се тим поравнањем, као што смо раније већ видели, поверилачке тражбине (обавезе стечајнога дужника) не мењају ни у њиховим битним ни у њиховим небитним погодбама: једина измена, која се таквим поравнањем врши, јесте да повериоци у будуће немају права да принудним путем (средством власти) од дужника траже наплату целе своје тражбине, већ да тако могу тражити само онај део који није поравнањем отпуштен; другим речима, обавеза дужникова за отпуштени део престаје бити *грађанска* (*civilis obligatio*), и претвара се у *природну* (*naturalis obligatio*), дакле у суштини остаје иста.

Принудно поравнање може бити закључено и тако: да дужник њиме уступа повериоцима, у наплату њихових тражбина један део свога имања или цело имање (*concordat par abandon d'actif*). Да ли се таквим поравнањем врши пренов дужникових обавеза? Ми мислимо да се врши. Јер, ако повериоци примају имање с том погодбом да се сматрају потпуно измирени у својим потраживањима макар да ценом, која се за имање добије, не буду у ствари потпуно исплаћени, таква погодба неје пренов већ је исплата дуга, т. зв. *datio in solutum* (§§ 883 и 884 грађ. зак.), а то су два различна правна посла: *datio in solutum* је стваран, а пренов консенсуалан правни посао; а ако таквим поравнањем дужник за део дуга, који се не измири

из уступљеног имања, остаје и даље у обавези према повериоцима, — у природној обавези, онда опет нема пренова, и то са разлога оних истих са којих смо напред казали да се пренов не врши поравнањем којим се дужнику отпушта један део дуга.

По нашем мишљењу принудним се поравнањем врши прећутно пренов, и то пренов у неправом смислу, само онда кад се стечајни дужник и повериоци равнају преко такозваног *равнача*. Као што смо раније напоменули, у том случају у ствари се и не врши поравнање, него се извршује замена дужника — асигнација (§ 872 грађ. зак.).

Сад да пређемо на једно друго питање, на име на питање: да ли принудно поравнање има и на обавезу јемца, солидарног дужника који је садужник заједно са стечајним дужником, сопственика добра које је дато у залогу (ручну или хипотеканру) за сигурност обавезе стечајнога дужника, — оно исто правно дејство које има на обавезу стечајног дужника? Другим речима, имамо да проучимо питање: да ли и јемац, и солидарни садужник, и сопственик заложнога добра могу тако исто као и стечајни дужник истаћи у своју одбрану (*exsertione ore*) против стечајних поверилаца принудно поравнање т. ј. бранити се да поверилац не може од њих тражити извршење њихове обавезе пре рока који је у поравнању уговорен, односно да поверилац не може од њих тражити да изврше своју обавезу и за онај део који је поравнањем отпуштен?

То је питање некада било врло спорно, али је данас и оно сасвим пречишћено. Данас је и у стечајним законима¹ и у науци стечајнога права²

¹ Француски: чл. 545 трг. зак.; Белг. чл. 541 трг. зак.; Итал. чл. 792 трг. зак.; Нем. § 193 став. 2 ст. уред.; Аустр. § 224 ст. уред.; Угар. § 199 ст. уред.; Хрватш. § 187 ст. уредбе; Румун. чл. 802 трг. зак.

² Lyon-Caen et L. Renault: op. cit. VII. стр. 505; E. Thaller: op. cit. стр. 1081; — Dr. J. Kohler: op. cit. 436; — Lotzhar Seuffert: op. cit. стр. 440; — A. Rocco: op. cit. стр. 526.

усвојено: да принудно поравнање нема никаквога утицаја на обавезу јемца, солидарног садужника и сопственика заложенога добра, те да према тома та лица немају права истаћи против повериоца у своју одбрану погодбе закљученог принудног поравнања. По нашем мишљењу има се у истом смислу решити и у нашем стечајном праву¹, макар да о томе нема никаквог наређења у данашњем закону о стец. поступку и макар да се у грађанском законнику налази оваква одредба: „Јемство је везано за обавезу главнога дужника. Ако ова престане сасвим или од чести, онда престаје и јемство сасвим или од чести“ (§ 837). У предлогу пак новог закона о стечају, то је питање изрично тако и расправљено у чл. 173. који гласи: „У колико му поравнањем буде отпуштено од тражбина оних поверилаца за које је поравнање обавезно, стечајни ће дужник за тај отпуштени део престати бити обавезан ну с ограничењем чл. 212 овога закона (т. ј. да изгубљена грађанска и политичка права може повратити — рехабилитирати се — тек онда кад докаже да је свима повериоцима исплатио целу њихову тражбину, дакле и онај део који му је поравнањем био отпуштен). Али олакшице и отпуштање дуга које буду поравнањем дате стечајном дужнику, неће, без нарочишег пристанка дошћичних поверилаца, важиши и за дужникове јемце и садужнике“.

Јемцу² се не може признати право да наспрам поверилаца истиче закључено поравнање, и то са

¹ Бор. Павловић: О јемству, бр. 169 и 223.

² У даљем излагању говорићемо само о јемцу, али све ће то вредети и за солидарног садужника и сопственика заложеног добра, јер су и они у крајњем резултату јемци стечајног дужника: солидарни садужник за целу суму дуга, а сопственик заложеног добра највише толико колика буде цена заложенога добра. Овде, у осталом, не треба чинити никакву разлику између солидарног садужника и обичнога садужника, јер по нашем грађанском законнику (§ 545 и овога допуни од 8 октобра 1846 године, В№ 1312

ових разлога. Прво, обавеза стечајнога дужника, као што смо видели, не престаје услед закљученог поравнања за онај њен део који је поравнањем отпуштен, него се само преобраћа од грађанске у природну. Чим поравнање има само толико дејство на обавезу стечајнога дужника, одмах отуда следује, да се јемац тога дужника не може користити наређењем § 837 грађ. зак., јер се у том законском пропису претпоставља да је обавеза главнога дужника престала сасвим, т. ј. и као природна обавеза. Друго, отпуштање дуга или продужење рокова, које је поравнањем уговорено, дато је лично дужнику, а не *in rem*, те се и због тога може користити само лично стечајни дужник, као својим личним приговором за одбијање тражбине повериоца, а не и његов јемац.¹ Треће, поверилац баш зато и тражи од дужника да му даде јемца што жели да се тиме осигура од презадужености дужникове; када би се пак јемцу признало право да се и он позива на поравнање, онда би јемство у случају дужниковог стечаја било сасвим илузорно осигурање. Четврто, било би и нелогично да се јемац може позивати противу повериоца на поравнање, јер би он том истом повериоцу морао да исплати цео дуг кад би овај користећи се одредбом § 830 грађ. зак., пре него што се главни дужник у своје стечају поравна, добио против њега извршну судску осуду (осудно решење по кратком поступку), а да је, међутим, законодавац хтео да даје јемцу право да се и он користи принудним поравнањем главнога дужника морао би му у овом случају суђења по основу § 830 грађ. зак. признати право

и обичан садужник у крајњем резултату јемци повериоцу за цео дуг, а не, како би требало, само за свој део у дугу. С тога је у предлогу новог закона о стечају добро урађено што није речено: солидарни садужник, већ само: садужник. Али је требало, да се у њему изрично наведе и сопственик заложенога добра (т. зв. стварни јемац).

¹ Бор. Павловић, *op. cit.* стр. 158.

на дилаторску екцепцију: сачекања одлуке о завршењу стечаја главнога дужника, а он то никојим законским прописом није учинио. Најзад, пето, не може се рећи да је јемац оваквим правним положајем стварно у каквој штети, јер, чим је главни дужник презадужен и потпао под стечај, јемац одмах мора да буде са тим начисто да ће за њега да плаћа, а, као што смо у почетку ове расправе разложили, вероватније је да ће њему на терет пасти мања сума кад се закључи поравнање него кад се стечајно имање распродаје у бесцење и стечајно поступање протегне тако рећи у бесконачност. У осталом, ако се боји да ће бити обрнуто, јемцу ништа не смета да одмах измири повериоца, па да као правопријемник повериоцев узме он сам учешћа у закључењу принудног поравнања и на тај начин заштити своје интересе.

Интересно је знати, како су ово питање решили чилски трговачки законик и швајцарски закон о извршењима и стечају. По чилском закону (чл. 1481) се гледа на то да ли је поверилац гласао за поравнање или му је био противан. У првом случају јемац има право да се против повериоца користи тим поравнањем чијем је закључењу он помогао; у другом случају јемац нема тога права. Тако је исто било и у римском праву (L. 58, § 1, Dig., XVII, 1, Mandati vel contra).¹ Швајцарски је закон (чл. 303), међутим, нешто мало блажи према повериоцима. И он чини исто разликовање које и чилски, па и он безусловно одржава наспрам јемаца неокрњена права оног повериоца који није гласао за поравнање. Поверилоцу пак, који намерава да гласа за поравнање, он пружа начин да према јемцу ипак одржи своја права у њиховој целини, а то је: да најмање на

¹ Марко Ситојановић: Критика дела г. Ђор. Павловића О Јемству стр. 32. мисли, да је тако и у нашем данашњем стеч. праву.

десет дана пре рочишта за равнање извести јемца у ком ће се месту и у које време оно одржати, понудивши га уз то да му уступи своју тражбину ако одмах положи у готовом новцу њен износ. Ако пак поверилац гласа за поравнање немајући доказа да је јемцу чинио ову понуду, јемац одмах задобија право да се према њему користи тим поравнањем. Најзад, повериоцу, који је у недоумици да ли да гласа или да не гласа за предложено поравнање, швајцарски закон даје овакав излаз за одржање његових права према јемцу: он ваља да овласти јемца да у место њега одлучи треба ли гласати за или против поравнања. Овакво решење истакнутог питања, какво га овим дају чилски и швајцарски закони, у основу је погрешно. Оба закона полазе с те основице, да треба узети у заштиту интересе само оног повериоца који није пристао на поравнање, јер је поравнање само за њега принудно. То је међутим сасвим погрешно, пошто ни повериоци, који су гласали за поравнање, нису на њега пристали добре воље, већ су и они били принуђени на то приликама у којима је стечајна маса била тога момента, па се с потпуним правом може рећи да је поравнање и за њих било принудно, те да ни до њих нема кривице што је тражбина према главном дужнику постала мања. Осим тога, кад је, у опште узевши, поравнање паметнија солуција (завршетак) стечаја него распродаја стечајне масе, онда се не може да разуме зашто ова два закона казне повериоце који су урадили оно што је паметније, а авантажира оне који су били за оно што је било мање корисно и за њих и за јемца! Али како је ово разликовање поверилаца на оне који су гласали за поравнање и на оне који су били против њега на први поглед врло примамљиво, те може многог да заведе на погрешан пут, италијански се је законодавац нашао побуђен да у свом трговачком законнику (чл. 792) изрично напомене, како јемац нема права да се противу повериоца позива на принудно поравнање глав-

ног дужника ни онда кад је тај поверилац драговољно пристао на то поравнање¹

Али да ли ово што овде односног принудног поравнања изложисмо за јемце и за садужнике вреди и за другаре јавног друштва и јавне другаре командитог друштва (обичног и на акције), када такво друштво дође под стечај и са својим повериоцима закључи принудно поравнање? Ми мислимо да не вреди, јер ти другари не стоје наспрам свога друштва у односу солидарног садужника или јемца. Они, ипак, „одговарају један за све и сви за једнога целим својим имањем за све обвезаности ортаклука под заједничком фирмом учињене“ (§§ 24 и 25 трг. зак.), али те обвезаности само су у фикцији обвезаности друштвене, у ствари пак оне су обвезаности другога. Јавно друштво и командитно друштво ипак тина нам се појављују као правне личности, али ипак нису савршена правна лица, јер код њих нема оне потпуне подвојености бића друштвенога од појединих чланова друштвених, као што је то код чистих правних лица.² Она се налазе тако рећи на средини између обичних заједница и чистих правних лица, тако да се у неком погледу приближују правним лицима, а у другом опет заједницама. Према томе и принудно поравнање, које јавно друштво или командитно друштво закључи са својим повериоцима, у ствари је принудно поравнање чланова његових, те је очевидно да и они имају право позивати се на погодбе тога поравнања када би друштвени повериоци тражили да из њихове личне имовине наплате остатак своје тражбине који је остао неизмирен од друштва.³

¹ „Повериоци задржавају право на целу своју тражбину противу садужника и јемца стечајнога дужника и ако је се овај наравнао а они драговољно пристали на то поравнање“

² Lyon-Caen et L. Renault, *op. cit.* VIII. стр. 376.

³ Аустр. стеч. уредба § 238; — Угар. § 227; — Хрват. § 207; — Франц. чл. 531.; — Нем. § 200. — *Rocco*: *op. cit.* стр. 535.

По данашњем закону о стеч. поступку (§ 148), ако би имао да отвори стечај над имањем јавног или командитног друштва, суд је дужан тада да оним истим решењем којим отвара стечај над имовином друштвеном, посебно стечај отвори и над имањем сваког оног јавног другара који изван друштвеног има и сопственог имања. Ти посебни стечаји другарски имају се расправљати одвојено један од другог и од стечаја друштвеног. Сваки, дакле, стечај: и друштвени и стечаји појединих другара, мора имати своје засебне органе и свој засебне завршетак. Посебни повериоци појединих другара имају да пријаве своје тражење само у стечајну масу свога дужника. Друштвени повериоци, међутим, овлашћени су, да, поред друштвенога стечаја, своја потраживања, у колико се из имања друштвеног не могу наплатити, пријаве и у посебне стечаје другарске. У тим стечајима они су потпуно равноправни са личним повериоцима тога другара. Пошто се стечај друштвени и посебни стечаји појединих јавних другара расправљају и завршују сваки за себе, то се може десити један од ових случајева: а) да се друштвени стечај заврши принудним поравнањем а стечаји појединих другара распродајом стечајног имања; б) да се и друштвени стечај и стечаји свију другара или само неких од њих заврше принудним поравнањем; и в) да се стечај друштвени заврши распродајом имања, а стечаји свију другара или само неких принудним поравнањем. Да видимо како ће у сваком од та три случаја бити дејство принудног поравнања на повериоце.

а) Друштвени стечај је завршен принудним поравнањем, а стечаји другара распродајом имања. У том случају, као што смо напред рекли, у своме посебном стечају другари су овлашћени да се према друштвеним повериоцима користе поравнањем које је закључено у друштвеном стечају, тако да се из продатог имања овима исплати само процент, који

је поравнањем уговорен, макар да би им, према имовини масеној, могло припасти на део много више. Ако би стање масе другарске било, на против, такво да из ње повериоцима не припада на део ни онолики проценат колики је друштвеним повериоцима одређен поравнањем, које је закључено у друштвеном стечају, друштвени се повериоци тада морају задовољити и тим мањим процентом, јер поравнање, које су закључили у друштвеном стечају, не веже личне повериоце појединих другара, пошто ти повериоци ни учествовали нису у његовом закључењу.¹

б) Друштвени стечај завршен је принудним поравнањем, а тако су исто завршени и стечаји свију другара или бар неких од њих. Стечајне масе појединих другара састављају повериоци друштвени заједно са личним повериоцима другаревим. Они са тим другарем могу закључити принудно поравнање или са већим или са мањим процентом него што је проценат који је уговорен у друштвеном поравнању. Ако су уговорили већи проценат, на тај проценат имају права само лични повериоци тога другара, а друштвени повериоци имају се задовољити оним мањим из друштвенога поравнања; јер су на њега пристали у друштвеном стечају. Ако је пак уговорен мањи проценат, он је обавезан и за друштвене повериоце, јер је поравнање закључено и у њихово име, ако не увек и са њиховим пристанком.²

в) Друштвени стечај је завршен распродајом имања, а стечаји свију или само неких другара принудним поравнањем. У том случају друштвени повериоци имају права да траже од другара с ким су се поравнали само онај проценат који су у по-

¹ Dr. J. Kohler: op. cit. стр. 466 и 467. — Lyon-Caen et Renault: op. cit. VIII, стр. 431.

² Dr. J. Kohler: op. cit. стр. 466. — L.-Caen-Renault, op. cit. VIII, стр. 432.

равнању уговорили, макар да су остали неизми-рени из распродатог имања друштвеног и имања оних другара са којима се нису могли наравнати.¹

Односно дејства које има друштвено принудно поравнање у погледу ограничено одговорних другара, т. ј. тајних другара (командитора) командитног друштва и чланова акционарског друштва (акционара), можемо бити кратки. Ти другари нису непосредни дужници поверилаца друштвених, већ су дужници самог друштва, и то само у толико у колико нису положили свој улог. Због тога они немају никакве везе са поравнањем које њихово друштво буде закључило у своме стечају; то се поравнање њих ни у колико не тиче нити им мења дотадањи правни положај.²

До сада смо говорили о правном дејству које принудно поравнање има на *обавезе* стечајног дужника, његових садужника, јемаца и т. д., а сада ћемо да испитамо каква су дејства тога поравнања на *штражбине* поверилачке, на име да видимо за које је повериоце оно обавезно а за које није, т. ј. према којим повериоцима стечајни дужник има права да се позива на то поравнање, и, обрнуто, који повериоци добијају из њега права према стечајном дужнику.

Стечај (*concursum creditorum*) обухвата само оне повериоце стечајнога дужника чије су тражбине већ постојале онда кад је суд решио да се он отвори. То се јасно види из §§ 1, 22, 25 зак. о стеч. пост. Због тога се и принудно поравнање, којим се стечај завршује, не може никако тичати оних поверилаца, чије су тражбине постале после тог момента т. ј. за време стечајнога поступања или тек кад је то поступање, услед закљученог поравнања, сасвим

¹ Dr. J. Kohler: op. cit. стр. 467. — L.-Caen-Renault: op. cit. VIII, стр. 426.

² Dr. J. Kohler: op. cit. стр. 467 и 468 — A. Rocco: op. cit. стр. 543.

престало.¹ На основу тога можемо рећи да принудно поравнање нема никаквог дејства и да није ни у колико обавезно за ове повериоце:

1° За масине повериоце (*créanciers de la masse*). То су, као што смо већ раније показали, повериоци, чије су тражбине постале у току самог стечаја. Њима дугује *непосредно* не стечајни дужник него сама стечајна маса, т. ј. скуп поверилаца, па с тога они немају ни права ни дужности да се са стечајним дужником равнају; они зато немају никаквог учешћа ни гласа при решавању принудног поравнања, па с тога онда то поравнање не може ни имати какве обавезне снаге за њих.²

2° За повериоце стечајнога дужника, чије су тражбине постале из правних послова које су они свршили са стечајним дужником за време стечаја. У § 25 зак. ст. истина се каже да „сви после изданог и обнародованог прогласа са пропалицом закључени уговори, који би се његовог имања тицали, као и сва његова стварна обвезателства, немају силе ни важности“, али та је неважност само релативна т. ј. прописана једино у корист дужникових стечајних поверилаца; па зато такви уговори и обавезе стечајнога дужника вреде кад год се њима не штете интереси тих поверилаца. Према томе, стечајни дужник који је измирио све своје стечајне повериоце у свему по поравнању, дужан је да изврши своје обавезе и из правних послова које је закључио за време свога стечаја.³ Према повериоцима својим из тих послова, он нема права да се позива на принудно поравнање које је у истом стечају закључио, јер ти повериоци нису имали никаквог учешћа у томе стечају, па ни у поравнању

¹ *Lyon-Caen-Renault*: op. cit. VII. № 929.

² *A. Rocco*: op. cit. стр. 533. — *Lyon-Caen-Renault*: op. cit. VII. № 557 и 631.

³ *Сава М. Шапчанин*: О правним радњама стечајног дужника извршеним за време стечаја, стр. 15.
Сп. Радојичић: Основи трговачког права, бр. 268.

које је у њему закључено, те се с тога на то поравнање нити они могу позивати против дужника нити дужник противу њих.¹

3° За поверице, који су са дужником уговор закључили тек кад је с његове имовине стечај дигнут. Да за њих није обавезно поравнање, које је дужник у стечају своје закључио толико је очевидно да за то не треба никаквих разлагања. Кад је с њима уговарао, дужник је могао да сасвим слободно расплаже својом имовином.

Ну принудно поравнање није обавезно ни за све оне повериоце стечајнога дужника чије су тражбине већ постојале у моменту кад је стечај отворен. Тако, оно, по правилу, не веже *осигуране* повериоце (заложне и хипотекарне). Оно за њих није принудно, јер га закон наш (§ 69 стец. зак.) на њих простире само онда кад узму учешћа у његовом закључењу и даду за њега свој глас.²

Према свему што до сад рекосмо, једини повериоци, наспрам којих се стечајни дужник може позивати на принудно поравнање и који се могу тим поравнањем користити наспрам њега, јесу његови *обични* (лични, хирограферни) повериоци. Као што смо већ напред разложили, стечај је потребан једино ради заштите њихових интереса, па за то, по правилу, само они и учествују у свима стечајним операцијама, следствено и у решавању о принудном поравнању. Управо рећи они су ти повериоци са којима се стечајни дужник и равна. Због тога је и сасвим оправдано, да поравнање које са дужником закључе, њих и стечајног дужника једино

¹ *A. Rocco*: op. cit. стр. 533.

² Било би много умесније, да је наш данашњи закон о стец. поступку усвојио да принудно поравнање буде обавезно за сваког оног осигураног повериоца који узме учешћа у решавању његовом без икаквог обзира на то како је гласао. Нема, на име, никаквог оправданог разлога допустити да осигурани повериоци, које поравнање не обавезује, својим гласом отежавају његово закључење.

и веже. Тако је усвојено и у науци стечајнога права¹ и у законодавствима.² Тако је исто усвојено и у предлогу новог закона о стечају (чл. 174), а и у данашњем нашем закону о стец. поступку. Ваља нам само напоменути, да су у предлогу новог закона стечајни повериоци чије тражбине долазе у два права наплатна реда опште стечајне масе (§§ 14 и 15 ст. зак.: погребни трошкови, награда служитељска, хонорар лекара, видара и т. д.) т. зв. *привилегисани* повериоци сасвим оправдано, стављени изван домаћаја принуднога поравнања, јер су они искључени (чл. 160) и из решавања о њему.

Закључено принудно поравнање за стечајне је повериоце обавезно без икаквог обзира на то: да ли су били на рочишту за равнање или нису (§ 67 ст. зак.); и да ли су на томе рочишту гласали за или против поравнања (§ 99 ст. зак.). То је несумњиво. Али може се поставити питање: да ли поравнање веже и онога од њих, чија је тражбина била зависна од одложеног услова онда кад је поравнање закључено, као и онога који се са пријавом својом у стечај јавио доцкан или се није никако ни јављао? Ми држимо, да је обавезно и за једног и за другог. За повериоца с одложним условом већ раније смо дали мишљење, да он при равнању има исто право гласа као и онај поверилац чија је тражбина чиста и проста.³ За повериоца пак који своју тражбину није пријавио у стечајну масу, такo мислимо зато, што би иначе он био у бољем положају од поверилаца који су се у стечај јавили а то се никако не може претпоставити да је законодавац хтео. И одиста, зар би било право допустити повериоцу, који, знајући да ће се дужник поравнати

¹ *Lyon-Caen—Renault*: op. cit. VII. № 628. — *A. Rocco*: op. cit. стр. 530. — *Dr. J. Kohler*: op. cit. стр. 483.

² *Нем.* § 193 став. 1; *Франц.* чл. 516; *Аустр.* §§ 221 и 225; *Угар.* § 199; *Хрватш.* § 187 и т. д.

³ *Lion-Caen—Renault*: op. cit. VII. № 629.

није намерно пријавио своју тражбину, — да од дужника наплаћује целу тражбину, док се повериоци, који су се у стечај јавили, морају задовољити исплатом само једног, често сасвим незнатног дела своје тражбине? То се не допушта ни у науци стечајнога права¹ ни у законодавствима,² већ се узима да је и за тог повериоца поравнање обавезно, Тако је усвојено и у предлогу новог закона о стечају, чији чл. 174 гласи: „Коначно одобрено поравнање обавезно је за све оне стечајне повериоце, чија тражбина према чл. 115 овог закона не долази ни у један од прва два наплатна реда (т. ј. није привилегисана) без обзира на то да ли су они узимали учешћа у равнању и како су гласали, као ни на то да ли су тражбине у стечају јавили или нису“. У данашњем закону истина немамо изричне одредбе о томе, али ипак овакво решење можемо основати на § 67, у коме се каже да је „поравнање обавезно и за све повериоце који нису на рочишту били“, међу које свакојако долазе и повериоци који се никако нису јавили у стечај.

Закључено поравнање обавезно је исто тако и за оне стечајне повериоце чију тражбину бранилац стечајне масе није признао. Ако судска пресуда буде изречена у њихову корист, и они ће бити дужни да признаду бившем стечајном дужнику попуст који му је поравнањем дат, под предпоставком да се овај позвао код суда на то поравнање. Овако је усвојено и у науци стечајнога права и у законодавствима.³ Да је тако и по данашњем закону о стец. пост. изводимо из § 69 ст. 2 тога закона, где је прописано у ком случају и ималац такве тражбине може учествовати на рочишту за равнање.

¹ *Lion-Caen et L. Renault*: op. cit. VII. стр. 447; — *Dr. J. Kohler*: op. cit. стр. 458; — *A. Rocco*: op. cit. стр. 530.

² *Нем.* § 193; *Аустр.* § 233; *Угар.* § 199; *Хрватш.* § 187; *Франц.* чл. 516; *Белг.* чл. 518; *Итал.* чл. 840; *Буг.* чл. 801.

³ Види цитирана места у последњим двома примедбама.

Овде имамо да приметимо и то, да се сматрају као обични (хирограферни) стечајни повериоци сви они осигурани повериоци који своју тражбину не буду могли потпуно наплатити из њене залогe, ако им само стечајни дужник и лично одговара за дуг, а не једино као сопственик залогe. Према томе, за неизмирени део осигуране тражбине и њих веже закључено поравнање.

На овоме месту, најзад, имамо да расправимо и два питања из међународног приватног права, а на име: 1^о какво правно дејство има принудно поравнање, које се закључи у Србији, наспрам станих дужникових поверилаца кад они траже наплату из имања дужниковог које се налази у Србији, и 2^о какво се правно дејство има у Србији признати принудно поравнању које је закључено у иностранству?

На прво питање одговор је лак. Такво је поравнање обавезно и за дужникове стране повериоце онако исто као и за повериоце који су српски држављани, разуме се, под предпоставком да ти страни повериоци припадају држави чији поданици имају права учешћа у стечајима отвореним у Србији; јер иначе о њима не може бити ни говора. То долази отуда што су одредбе §§ 66—69 зак. о стец. пост., које говоре о принудном поравнању, прописане, као што смо то показали у самом почетку ове расправе, у јавном интересу.

Друго је питање теже. У науци су односно њега мишљења јако подељена.¹ Тако:

а) *Прво мишљење.* Како отварање тако и завршетак стечаја има обавезне снаге само за имање дужниково које се налази у држави чији је суд донео одлуку о томе. Због тога се попустом, који је у поравнању уговорен, има користити само имање које је у тој држави пописано у стечајну масу, а никако и оно које се налазе на страни; из тога последњег имања повериоци могу и после поравнања наплаћивати целу своју тражбину. (*Renouard*:

¹ *A. Rocco* op. cit. стр. 576.

Faill. II. стр. 65; *Massé*: Le droit com. dans ses rapports avec le droit des gens et le droit civil. I. № 613. — *Thaller*: *Faill. II.* № 235. — *Kohler*: op. cit. стр. 637. и след).

б) *Друго мишљење.* Поравнање, које је закључено у страниој земљи и потврђено од страног суда, биће обавезно и у свима другим државама, у којима бивши стечајни дужник има имања, и то како за повериоце који су пристали на то поравнање тако и за оне који нису. Одлука страног суда у тим земљама нема обавезе снаге само онда кад се тражи да је *власт земаљска изврши*. У овом пак случају бивши стечајни дужник према својим повериоцима, који траже да наплате целу тражбину, истиче закључено и потврђено поравнање само као одбрану, приговор, — а не захтева његово извршење, — у циљу да им се тражбина сведе. (*Carle et Dubois*: La faillite dans le droit international privé, стр. 29. и след.).

в) *Треће мишљење.* Овако поравнање може произвести правна дејства у другим земљама само онда када се за решење, којим је поравнање одобрено, прибави ексекватура у свакој земљи у којој се жели да употреби (*Lainé*: Examen du projet de loi sur les faillites, код чл. 516; — *Wilmovski*, Konkursordnug, стр. 520).

г) *Четврто мишљење.* Поравнање је обавезно и у осталим земљама за све оне повериоце који су на њега пристали, јер је оно за њих уговор. За повериоце пак који нису пристали, обавезно је само онда кад дужник добије ексекватуру у дотичној земљи. (*Asser u Rivier*: *Eléments de droit international privé*, № 125.); и

д) *Пето мишљење.* Поравнање вреди и у осталим земљама кад га дужник истиче против повериоца који тражи исплату целе тражбине, — као приговор да ту тражбину сведе; а, на против, потребно је да се добије ексекватура, када поверилац, на основу њега, тужи суду дужника и тражи да

му овај плати уговорени проценат. (*Dubois sur Carle, La faillite, примедба 116.*)

Ми мислимо, да се код нас има сматрати као тачно прво мишљење. Међутим, чл. XI конвенције од 24 априла 1881 године, коју смо закључили са Аустро-Угарском о узајамној помоћи у судским делима, предвиђено је: да се судско поравнање, које је закључено у једној земљи уговорници може извршити у другој по одобрењу надлежне судске власти, ако је суд, пред ким је оно закључено, ставио формулу да је извршио.

II. Посредна правна дејства принуднога поравнања.

Одлука, којом стечајни суд потврђује принудно поравнање које је дужник закључио са својим повериоцима, има двогуби значај. Она, као што смо већ и раније разложили, даје томе поравнању обавезну снагу а тиме доприноси да оно произведе сва она непосредна правна дејства која смо проучили. Та судска одлука, осим тога, диже и стечај са имовине дужникове, услед чега настају посредна првна дејства принуднога поравнања која имамо сада да прегледамо.

Престанак стечаја јавља се као непосредно правно дејство принуднога поравнања у стечају, јер је томе поравнању баш и главни циљ да стечајнога дужника понова постави у оно исто правно стање у коме је био пре стечаја. Шта више, престајање стечаја тако је безусловно његово правно дејство да се принудно поравнање у стечају без њега никако ни замислити не може; јер после закљученог и стечајним судом потврђеног принудног поравнања стечајни дужник није више под стечајем.¹

Да и наш законодавац то правно дејство сматра као неизоставну последицу принуднога поравнања

¹ *Lyon-Caen et Louis Renault. Traité* св. VII № 564. — *Dr. J. Kohler Lehrbuch*, стр. 495. — *A. Rocco: Il Concordato*, стр. 538.

у стечају види се јасно из § 66 зак. о стечај. пост., по коме је стечајни суд у сваком случају кад се принудно поравнање закључи дужан преко новина огласити, да је стечај свршен над имањем дужниковим.¹ То исто гледиште усвојено је и у предлогу новог закона о стечају,² а тако и у свима страним законима.³ Само у пројекту новог закона, и у страним законима, одступа се у томе, што по њима одлуку о свршетку стечаја суд не доноси још онда кад закључено поравнање потврђује него тек доцније, пошто стечајни дужник буде измирио стечајне дугове и трошкове: н. пр.: судске таксе, награде браниоцу и стараоцу масе, што је свакојако боље. Ваља нам још напоменути, да је на овом месту предлог новог закона недовољно разрађен, те би га требало допунити.

Посредна правна дејства принуднога поравнања потпуна су супротност оним правним дејствима, што настају услед одлуке судске којом се стечај отвара. Њихов је управо и циљ, да та дејства потру, како би стечајни дужник у будуће био потпуно у ванстечајном стању. Та посредна правна дејства принуднога поравнања јесу ова:

1^о *Дужник повраћа право да управља и да располаже имањем.*

Чим се стечај отвори, дужник одмах губи право да управља својим имањем и да њиме располаже (§§ 24 и 25 зак. о стечај. пост.). Докле год стечај

¹ „А међутим ће суд преко новина огласити, како је стедиште над имовином дужника, почем се овај Н. дана са поверитељима својим поравнао, престало“.

² Чл. 158, став први: „На рочишту за равнање стечајно се поступање може завршити и принудним поравнањем стечајног дужника с повериоцима“ и чл. 172. став први: „Чим буде свршено све што се наређује предњим члановима, суд ће одмах стечајно поступање огласити за свршено услед поравнања“.

³ Нем.: § 190; Аустр.: § 207; Угар.: § 199; Хрват.: § 295 и т. д.

траје, правна способност дужникова (личност) у лично-правној сфери, остаје каква је и пре тога била, т. ј. ни у колико не умањена, а у имовно-правној се ограничава у интересу његових поверилаца. За све то време имањем управљају и правне послове, који се покажу потребни у односу његовог имања, предузимају нарочити стечајни органи: старалац и бранилац стечајне масе, под сталним надзором судског стечајног одбора и поверилачког одбора. Уговори, које би дужник сам у погледу имања закључио, за његове повериоце нису обавезни. Али како се принудно поравнање закључи, и стечај услед тога дигне, одмах све то престаје. Од тог тренутка отпада то ограничење дужникове имовно-правне сфере и дужник постаје и у тој сфери потпуно способан за вршење правних послова, који су у сваком погледу потпуно пуноважни.¹

Ну, као што смо и раније напоменули, принудним се поравнањем дужнику може ограничити у извесној мери његово право управљања и располагања имањем после дигнутог стечаја за све време докле повериоце не буде измирио према поравнању. На име, у поравнању се може уговорити, да дужник без знања и одобрења назначених му надзорника не сме предузимати извесне важније правне послове у погледу свога имања. Али то ограничење сасвим је различно од оног које је за време стечаја постојало: ово је последње било *законско*, а то је *уговорно*, те се и његов обим и трајање његово имају да цене једино према закљученом поравнању.²

¹ Чл. 211. став 1. предлога новог закона о стечају: „Од оног дана кад је суд решио да се стечајно поступање сврши, дужник престаје бити под стечајем и повраћа му се право да слободно управља и располаже својим имањем“.

² Чл. 211. став 3. предлога новог закона о стечају: „Али закључујући поравнање, повериоци могу дужника ограничити у праву управљања и располагања с имањем после стечаја, за све оно време док их не буде измирио“.

Повраћај дужника на управу имања никако нема повратног дејства већ важи само за у будуће, и то од дана кад је суд донео решење којим потврђује поравнање и диже стечај. С тога дужник има да прими све правне послове у оном стању у ком су се затекли кад је стечај дигнут, јер су га дотле у тим пословима пуноправно заступали надлежни стечајни органи те је због тога и њихов рад на тим пословима за њега обавезан. Тако: све судске одлуке, изречене у погледу стечајног имања наспрам браниоца стецишне масе, вреде и према њему; спорове, који су поведени односно тога имања против браница масе, дужник има да настави онде где су се затекли кад је стечај дигнут. Али има једна врста правних радња стечајних органа за коју ово не важи; тим радњама стечајни се дужник не може користити после закљученог поравнања, а то из тог простог разлога што стечајни органи у њима нису били његови заступници, него су били представници интереса његових поверилаца. То су спорови, које је бранилац стечајне масе водио ради поништаја оних правних послова што је дужник закључио непосредно пред стечај на штету својих поверилаца. Сада кад стечајни повериоци нису више у питању дужник нема права да се позива на те спорове против оних поверилаца који су их изгубили, јер су ти спорови за њега *res inter alios acta*. Осим тога, дужник ни у основу нема права да одриче вредност тим поништеним пословима, јер су они наспрам њега потпуно пуноважни.

²⁰. *Повериоцима се повраћа право да могу сваки за себе особено шражиши наплаћу своје шражбине.*¹

Отварањем стечаја повериоцима је било законом одузето то право и они су сви морали своје

¹ Чл. 211. став 2. предлога новог закона о стечају: „У исто време, и сви његови повериоци чије тражбине не буду у стечају при деоби измирене поново добијају право да од њега (т. ј. дужника) сваки за себе тражи наплату или осигурање неисплаћенога дела дуга, онако како су то могли и пре стечаја“.

тражбине пријавити стечајном судији (§ 24 и 28. зак. о стец. пост.) ради заједничке наплате. Сада пак, када стечаја више нема, нема ни те заједничке наплате и повериоци имају да се старају сваки за наплату своје тражбине исто као и пре стечаја. Ово правно дејство наступа у корист свију повералаца дужникових, како неосигураних тако и осигураних; само осигурани повериоци, за које, као што смо видели, поравнање није обавезно, задобијају ово право без икаквога ограничења, докле, међутим, неосигурани или стечајни повериоци имају то право да употребе само у онолико у колико није измењено закљученим поравнањем, т. ј. они имају да сачекају уговорени рок, односно да траже наплату само оног дела своје тражбине који поравнањем нису отпустили.

Ово право посебнога наплаћивања повериоци имају да врше сваки на основу своје тражбине, а не на основу поравнања, јер, као што смо показали, принудним се поравнањем не извршује пренов тражбина поверилачких. Према томе дужник, и ако је поравнање закључио, има права против појединих поверилаца истицати све приговоре које је и пре стечаја имао. Ако услед тога између њега и кога повериоца дође до спора, тај спор има да пресуди суд у чију он редовну надлежност спада а не стечајни суд, јер је надлежност стечајнога суда сасвим изузетна и траје само докле и стечај траје (§ 28 и след. зак. о стец. пост.).

Повериоци врло често добијају поравнањем и једну нову личну гаранцију за наплату њихових тражбина, гаранцију која се састоји у томе, што им се за тачно и савесно испуњење обавеза дужникових уз дужника поравнањем обавезу и нека трећа лица као његови јемци. То су најчешће дужникови блиски рођаци или пријатељи. Ови јемци одговарају за дужникове дугове само у мери која је одређена поравнањем; за отпуштени део дуга они не стоје према повериоцима ни у каквој обавези, дакле ни у само природној.

3^е *Стечајни се дужник повраћа у права која је изгубио услед отварања стечаја.*

Та су права у главном јавног карактера (политичка права) а на име: право да бира посланике за Народну Скупштину и право да буде изабран за посланика (чл. 87 Устава, чл. 12 тач. 6 и чл. 13 зак. о изборима народних посланика); право да гласа на општинском збору, да бира општинске часнике и да буде изабран (чл. 32 тач. 4 закона о општинама), право да бира посланике за Среску и за Окружну Скупштину и да буде изабран (чл. 58 и 143 зак. о уређењу округа и срезова); право да буде изабран и постављен у Трговачком суду за судију из трговачког реда (§ 5 зак. о устр. трг. суда); право да буде члан Београдске Берзе (чл. 18 статута Б. Б.) и да посећује берзу (чл. 5 т. 3 закона о јавним берзама); право да може главну заклетву понудити и понуђену примити (§ 286 грађ. пост.); право да може бити постављен за старатеља (чл. 21 т. 6. зак. о стар.) као и извесна права по закону о паљевинама (чл. 15) и закону о лову (чл. 3).

По француском трговачком законнику (чл. 604)¹ стечајни се дужник повраћа у права (рехабилитира) тек пошто свима повериоцима исплати цео свој дуг, и главно и интерес. По нашем праву² међутим он се у права враћа одмах чим се са његове имовине дигне стечај, јер закони који га лишавају појединих права (закон о изборима народних посланика, закон о општинама, закон о уређењу округа и срезова и т. д.) ограничавају то лишење само за време док је под стечајем³, т. ј. док траје судско поступање (§ 1. 66. и 127. зак. о стец. пост.)

¹ У главном тако исто: Итал. чл. 839.; белгијски чл. 589.; у Елзасу и Лотрингији чл. 31, закона о суђењу у тим двома покрајинама; аустр. §§ 146 и 247. за трговину.

² А тако и по немачком праву.

³ Чл. 87. т. 5. Устава: „Привремено губе бирачко право: који су под стециштем.“

Француски закон сувише је строг, јер дужника који жели да поврати права, натерује немилосрдно да све што заради изда својим повериоцима и ако би са том зарадом могао врло успешно разгранати своју радњу; наш, пак има велику ману, да никако не подстиче дужника да исплати повериоцима и остатак дуга. Ни предлог новог закона о стечају (чл. 211, 212, 213 и 214) није без замерке, јер, као што смо раније већ напоменули, дужнику који се поравнао требало би допустити да поврати права чим докаже да је измирио све повериоце оном сумом коју се поравнањем обавезао да им плати, а не, као што је у предлогу, тек кад исплати и онај део дуга који му је поравнањем отпуштен. На тај начин дужнику се пружа још један разлог више да се равна са повериоцима, а то ће свакојако утицати на њега да и сам тражи стечај одмах чим западне у презадужено стање, када је у могућности да се лакше поравна са повериоцима будући им може поравнањем осигурати велики проценат.

* * *

И за дужника и за све његове многобројне повериоце од велике је важности да правно стање, које је принудним поравнањем између њих засновано буде стално, и да се сви могу у својим правним пословима са потпуном сигурношћу ослонити на поравнање.

Осим тога, и врло је незгодно поново отврати стечај над имањем дужниковим, нарочито ако је протекло дуже времена, од кад је поравнање с њим закључено, јер су тада његове прилике сасвим промењене, како у погледу имовине тако и у погледу дугова. Са тих су ето разлога сви страни стечајни закони за принудно поравнање ограничили узроке због којих се оно може поништити или раскинути. У нашем пак закону о стечајном поступку нема никакве одредбе ни о раскидању ни о поништењу принуднога поравнања, а то је један

врло велики његов недостатак. Да проучимо како су та два важна питања регулисали страни стечајни закони и како се имају у нас расправити.

Поништавање принудног поравнања. Принудно се поравнање, као што смо видели, не закључује по будацама него на суду пред стечајним судским одбором, против њега се може уложити протест код стечајног суда, и, ако га овај ипак уважи, оштећени има право жалити се вишем суду на решење стечајнога суда којим се поравнање утврђује. Законодавци су с правом могли сматрати, да те мере обезбеђују у довољној мери слободу самоопредељавања уговорних страна, те су са напред изложених разлога сви поставили као начелно правило: да се једном закључено и судом утврђено поравнање не може више кварити, да се не може поништавати. Од тог правила одступају само у извесним исцрпно означеним случајевима, и тада изузетно допуштају да се поравнање поништи.

Ти су случајеви ови:

а) *Превара (dolus).* Овај узрок за поништај принудног поравнања усвојили су сви страни стечајни закони¹⁾, али се само доста разилазе у појединостима.

Француски, белгијски, италијански и бугарски закон узимају као узрок за поништај само превару којом је на рочишту за равнање представљена лажно актива или пасива стечајне масе; угарски и хрватски сматрају, поред тога, као довољан узрок за поништај и саму ту околност што је „*prezaduženik kojemu vjerovniku, radi dolučenja potrebne većine glasova, osigurao povoljnijih uvjeta*“; а немачки и аустријски још и сваку другу махинацију којом је поравнање на штету поверилаца закључено.

¹⁾ Франц: чл. 518; Белгијски чл. 522; Итал., чл. 842. Буг. чл. 803. Нем, § 196; Аустр. § 242. (Он допушта да се принудно поравнање може ништити „по одредбама општег грађанског законика“, дакле и због принуде и због заблуде); Угар: § 230; Хрват: § 210.

За повериоце, при одлучивању да ли да пристану на понуђено поравнање, од особите је важности да имају пред собом тачан биланс активе и пасиве стечајне масе; јер једино и искључиво по њему могу да оцене да ли им је стечајни дужник понудио да плати довољни проценат. С тога у томе и не сме бити никакве преваре: дужник своју активу и пасиву мора тачно показати.

Међутим, за тачност процене активе и пасиве дужник није одговоран, па према томе повериоци немају права тражити поништај поравнања ако је процена била сувише ниска а дужник имање продао по тако високу цену да би се из ње повериоцима могао исплатити можда два пут већи проценат него што је поравнањем уговорен. Све што се од дужника овде тражи јесте да не буде несавесан, па да своју активу или пасиву ма у чему лажно покаже.

Активна је лажно представљена не само онда кад је урађено да које део имовине дужникове не буде узет у попис његове стечајне масе, него и онда када се прећуте осигурања која обезбеђују наплату каквог примања стечајне масе, или се иначе лажно представи да се нека тражбина масена не може никако или потпуно да наплати. Пасива је пак лажно представљена не само кад се учини да се у масу пријаве и признаду измишљене тражбине, него и онда кад се прећути да је која истинита тражбина за један део исплаћена, када се за њену исплату противправно призна заложно право, или кад се не покажу приговори који би се могли против ње употребити са успехом.

Да би превара била узрок за поништај поравнања, тражи се да су испуњени ови услови:

а) Ова треба да је откривена тек пошто је стечајни суд донео одлуку којом утврђује поравнање. То је сасвим оправдано; јер ако се за превару знало раније требало је спречити поравнање, што је и лакше и повољније од поништавања. Кад

повериоци знају за превару па ипак ништа не предузимају против поравнања, отуда се мора закључити, да су је имали у виду при равнању, те да их није оштетила; а ако ко од поверилаца уложи због преваре протест код стечајнога суда, па суд ипак поравнање утврди, тада имамо пред собом извршну одлуку судску о тој превари и суд о њој не може по други пут решавати.

β). Њу треба да је извршио стечајни дужник, сам или преко другог, или бар да је за њу знао и њоме се при равнању несавесно користио; јер превара чини уговоре поништљивим само кад долазе од једне уговорне стране.

γ). Она треба да буде таква, кад се повериоци само због ње не би са дужником поравнали да су на рочишту за равнање знали за њу; она треба да је *dans causam contractui*. Тако на пр. не може се поништити поравнање, ако је преваром лажно показан само тако незнатан део активе или пасиве, да би се повериоци извесно и без тога поравнали; или: ако је преваром утицано само на извесне повериоце, али потребна већина, која се законом тражи за поравнање, добијена је и без њиховога гласа.

δ). Она треба да је пронађена и против поравнања употребљена пре него што наступи застарелост тужбе за поништај.

Тужбу за поништај због преваре може подићи сваки поверилац за кога поравнање има обавезну снагу и који је тиме оштећен, без икаквог обзира на то да ли је он преварен или је то неки други поверилац. То право, међутим, не припада ни стечајноме дужнику нити онима који су се на поравнању потписали као јемци. Стечајноме дужнику не припада зато што се не може допустити да се користи својим неморалним делом, а јемцима зато, што превара није имала никаква утицаја на њихов пристанак. Кад су ови последњи пристали да за дужника јемче и при оном горем имовном

стању што је он показао на рочишту за равнање, очевидно је да се не могу ни најмање жалити сада кад се показало да је дужниково имовно стање у ствари било много боље.

У погледу правног дејства ове тужбе страни се стечајни закони не слажу. Француски (чл. 520 и 522), белгијски (чл. 522), италијански (чл. 842) и бугарски закон (чл. 803) наређују, да суд, ако тужбу уважи, има да поништи поравнање не само наспрам поверилаца који су тужбу подигли него и наспрам свију осталих, да га поништи тако да више не вреди никако и ни за кога. Немачки закон (§ 199), на против, тужби за поништај даје сасвим индивидуални карактер. У случају да суд тужбу уважи према томе закону, поравнање пада само наспрам повериоца који је тужбу подигао, а остаје у потпуној снази према свима осталима. Тај поверилац има права да наплати од стечајног дужника целу своју тражбину, дакле и онај део који му је био поравнањем одпустио. Немачки законодавац¹ за тај свој систем наводи као разлог то, што поверилац који је подигао тужбу није ни био уговорна страна при закључењу и утврђењу поравнања, већ је то биостечајни дужник с једне и сви повериоци с друге стране, те према томе сада, кад је услед окончања стечаја престала свака међусобна веза међу повериоцима, он никако није ни овлашћен да подигне тужбу против поравнања тако да она има обавезна дејства за све повериоце, да евентуално поруши из темеља њихово заједничко дело. Угарски (§§ 230 и 231) и хрватски закон (§§ 210 и 211) усвојили су један средњи систем, који се приближује много немачкоме. И по њима тужба за поништај поравнања има само индивидуалан карактер, али они стављају суду у дужност да о тој тужби обавести „izrikom sve vjerovnike uz uputu, da prepis tužbe mogu viditi kor suda i da se svaki od njih, koj kani nagodu

¹ Motive zu dem Entwurf einer Konkursordnung, стр. 427
C. Hahn: Gesammte Materialien zur Konkursordnung.

prinudnu napadati iz istoga razloga, ima pridružiti predanoj tužbi dok traje postupak parbeni...“ На тај начин они теже да тужба добије што генералније дејство. Аустријски закон (§ 243) усвојио је такође један средњи систем, али такав који се приближује францускоме. И по њему је суд дужан, ако тужбу уважи, да поравнање поништи у целини и према свима повериоцима, а не само наспрам оних који су се парничили. Али, да то не буде дело само једног или неколицине поверилаца, тај закон наређује, да суд одмах извести о подношају тужбе све стечајне повериоце и позове их, да се ако хоће, у поведену парницу умешају уз тужилачку или уз тужену страну (стечајнога дужника), како је коме воља и у интересу,

У нашем данашњем закону о стеч. поступку, као што смо већ казали, питање о поништају принудног поравнања није никако ни додирнуто, али држимо, да се и у нас поравнање може поништити због преваре, и то на основу §§ 537 и 859 грађанског закона. То поништење важиће само за повериоца који је тужбу подигао, јер он може против поравнања војевати само у толико колико оно штети његове интересе.

У предлогу новог закона о стечају имамо овакву одредбу (чл. 175) „Коначно одобрено поравнање само ће се онда моћи поништити кад се докаже да је закључено једино преваром и прикривањем активе или неистинитим повећањем пасиве дужникове, но и тада само у току три године од кад је коначно одобрено.“ Та је одредба непотпуна, а, што је главно није тачна. Она није прецизна зато што по њој изгледа да се за поништај тржи двоје: превара и прикривање активе или неистинито повећање пасиве; у ствари пак њоме се хтело рећи, да се за поништај тражи таква превара којом је прикривена актива или повећана пасива, т. ј. оно исто што је прописано у чл 518 франц. трг. закона. Потпуна пак није зато, што се у њој не каже ко је овлашћен да поништај тражи.

б) *Осуда за лажно банкротство*. Овај други узрок са кога се ништи принудно поравнање налази свога оправдања у томе, што је осуда за лажно банкротство, као што смо раније показали, ако би већ постојала пре закључења поравнања, законска сметња поравнању. Отуда је логично и, шта више, у јавном је интересу да поравнање падне, ако би дужник после његовога закључења био осуђен за ту кривицу. У осталом, овај други узрок у ствари се поклапа са оним првим, јер кривицу лажнога банкротства у главном и сачињава превара којом дужник имање своје прикрива (т. 1. §. 261. крив. зак.) или своје дугове лажно повећава (т. 3. §. 261. крив. зак.). Он у пракси има и много чешће примене него онај први: јер се дужникова превара утврђује у грађанској парници само онда када има какве сметње за кривичну (н. пр. дужник умр'о). И тај су узрок усвојили сви страни стечајни закони.¹ Италијански закон, а по њему и бугарски, тај узрок не наводе изрично, јер, као што смо видели, осуда за лажно банкротство по њима није законска сметња закључењу принуднога поравнања. Али ипак и по њима принудно се поравнање може поништити услед те осуде, а на име у случају када се кривица (лажно банкротство) баш и састајала у преварном прикривању активе или у лажном престављању пасиве.

Готово сви страни закони, који овај узрок за поништај поравнања изрично предвиђају, овлашћују стечајни суд да још у току кривичне истраге предузме потребне мере за очување имања бивше стечајне масе. „Ако се након утврђене нагоде *podigne proti prezaduženika obtužba radi prevarne krive* (т. ј. банкротства), *može stečajni sud na zahtjev koga vjerovnika uzeti prozaduženikovu imovinu pod uzki zatvor*. *Takova privremena odredba ima se dokinuti, pošto bude prezaduženik pravomoćno odriesen ili kazneni postupak proti njemu obustavljen*“.

¹ Француски (чл. 520 и 522), белгијски (чл. 521), немачки (§ 197), аустријски (§ 241), угарски (229) и хрватски (§ 209).

Код овог узрока сви су стани закони сагласни у томе да са њега поравнање пада у целини и према свима повериоцима, као и да поравнање пада по самом закону.

Кад се поравнање поништи, било то услед преваре или услед осуде за лажно банкротство, логично је да са њим заједно падну и јемства и друга осигурања која су дата за његову гаранцију. Одиста закони: француски (чл. 520), белгијски (чл. 522), италијански (чл. 842), бугарски (чл. 803) изрично тако и прописују. Немачки закон (§§ 196 и 197), међутим, та осигурања и тада задржава у снази. Кад се поравнање поништи, он сматра да је поништено само релативно, т. ј. само у интересу повериоца, али да за дужника, па следствено и за његове јемце, и даље остаје обавезно. Дужник не заслужује никаквих обзира, јер је поништају он сам дао повода својим нечасним радњама, а ни његови се јемци не могу потужити што се њихова обавеза задржава, јер им се никакав нов терет не намеће.¹ Немачки су систем усвојили и стечајни закони: угарски (§§ 226 и 230) и хрватски (§ 209 и 210). У предлогу пак нашег новог закона о стечају (чл. 177) усвојен је француски систем: „Поништено поравнање губи силу и према онима који су дали лично или стварно јемство за сигурност извршења тога поравнања.“

У предлогу нашег новог закона о стечају о овом другом узроку нема никакoga помена. То је погрешно и пројекат би требало допунити одредбом, по којој би поравнање падало услед саме доцније осуде дужникове за лажно банкротство (§ 291 т. 1 и 3 крив. зак.). По данашњем нашем праву држимо, да се поравнање може поништити и са овог узрока, кад год се кривица лажнога банкротства, због које је осуда изречена, састојала у умањавању активе или повећавању пасиве. То је, у ствари пре-

¹ D-r J. Kohler. op. cit стр. 497.

вара, чије је постојање утврђено кривичном парницом. И у овом случају поравнање би пало не у целини и према свима повериоцима, него само према онима који су тражили његово поништење.

Раскидање принудног поравнања. Поништај принудног поравнања потиче из чињеница које су постојале још при самом закључењу поравнања као извесан недостатак пристанка поверилачког. Раскидање међутим долази из факта, који се јавио тек пошто је поравнање без икакве махне и у сваком погледу пуноважно закључено. Тај је факат чисто негативне природе: да дужник није извршио обавезе које је поравнањем примио према својим повериоцима.

Страни стечајни закони подељени су начелно у питању да ли се принудно поравнање може раскинути услед његовог неизвршења од стране пређашњег стечајног дужника. Немачки (§ 195) изрично то забрањује. У мотивима¹ тога закона за то се наводи као разлог „да се не може допустити да опстанак поравнања зависи од жеља стечајног дужника и његове воље за рад, нити од појединих поверилаца, који према њему можда нису добро расположени или су са стечајним дужником у договору. Закон повериоцима обезбеђује брзо извршење поравнања, а повериоци и сами могу у поравнању предвидети нарочита осигурања за његово тачно извршење, па шта више и погодбу да поравнање пада ако се тачно не изврши (касаторну клаузулу). Само по самом пак закону и прејутно поравнање не може пасти услед неизвршења.“ Француски (чл. 520), белгијски (чл. 523), италијански (чл. 843), бугарски (чл. 804), угарски (§ 226), швајцарски (чл. 315), румунски (чл. 863), енглески (чл. 1810) на против, изрично то допуштају. За повериоце је од особите важности, да буду што пре измирени и један од главних њихових разлога за поравнање био је

¹ Motive zu den Entwurf einer Konkursordnung стр. 426.

тај, што су рачунали да ће их дужник исплатити пре него што би били измирени распродајом стечајне масе. Дужника због тога треба натерати да поравнање изврши и да га на време изврши, а као једно од принудних средстава јесте право поверилачко да због неизвршења раскину поравнање и да понова дођу до целокупне своје тражбине. Нама се чини, да је француски закон на овом месту бољи од немачког. Аустријски и хрватски закон никако и не помињу неизвршење као узрок за раскидање поравнања; дакле, они га тиме одбацују, јер се по § 619 аустријског општег грађанског законика двострани уговори не могу поништавати због неизвршења.

Право да тражи код суда раскидање поравнања има сваки онај поверилац према коме дужник није извршио обавезу. По француском и белгијском закону, ако тужба буде уважена, поравнање пада не само наспрам повериоца који је тужбу подигао него наспрам свију. Почесно раскидање произвело би велике компликације¹ и изазвало би међу повериоцима извесну неједнакост противну духу закона.² Швајцарски закон, међутим, признаје тужби само индивидуално дејство, т. ј. раскидање поравнања у корист повериоца који га је тражио. Италијански и бугарски усвојили су један средњи систем: они су предвидели обе врсте раскидања: колективно и индивидуално. Раскидање целог поравнања (колективно) бива кад га тражи већина од оних поверилаца који су учествовали при равнању а још нису намирени у својим потраживањима. Почесно раскидање бива кад га тражи лично за себе један или више неизмирених поверилаца. Ти се повериоци тада повраћају у њихова ранија права наспрам стечајног дужника, али део тражбине који су били поравнањем отпустили имају

¹ L. Caen et L. Renault: op. cit. књ. VII, св. I, стр. 523.

² P. Namur: Le code de commerce belge, св. III, стр. 222.

право да наплате тек кад приспе рок који је поравнањем уговорен за исплату последње квоте.

Кад се поравнање раскине, тај раскид има по свима страним законима само релативно дејство: поравнање губи силу наспрам поверилаца, те се стечајни дужник не може више на њега позивати против њих, али оно остаје и даље потпуно обавезно за стечајнога дужника и сва трећа лица која су се с њим заједно поравнањем обавезала (јемци, залогодавци). То се истина противи усвојеним правним принципима односно дејства извршења раскидног услова, али налази свог практичног оправдања у томе што би иначе јемцима било врло лако да се уз припомоћ стечајног дужника и једног повериоца ослободе своје обавезе.

Питање: да ли се принудно поравнање може по нашем данашњем праву раскинути због неизвршења кад у закону о стечајном поступку о њему немамо никаквог наређења има се расправити по грађ. закону. По § 553 тога законика извесно је, да право да траже раскидање закљученог поравнања немају сви они повериоци према којима је стечајни своју обавезу у неколико већ испунио. Сумњиво је само за повериоце према којима дужник није *никако* испунио, јер је у нас спорно питање: да ли се двострани уговори могу поништити због неизвршења; по једном мишљењу¹ могу, а по другом² не могу. Ми мислимо, да ни ти последњи повериоци немају права на раскидање поравнања, јер се § 859 грађ. зак. начелно искључује обарање поравнања, изузимајући једино случај превари. Али у поравнању се може изрично уговорити, да га повериоци могу раскинути ако га дужник не изврши. Ну и у том случају оно се може раскинути само наспрам оних поверилаца

¹ Бор. Павловић: О обавезаностима и уговорима у опште, 2-го издање, стр. 327.

² Живојин М. Перић О поништају уговора због неизвршења, стр. 36.

који су раскид тражили, а не *erga omnes*, јер за то треба нарочито законско наређење.

У предлогу новог закона о стечају имамо овакву одредбу (чл. 177) о раскидању принудног поравнања: „Ако обвезе које су примљене поравнањем не буду извршене на време или онако како је уговорено, повериоци чије тражбине износе бар четвртину свију признатих тражбина за које поравнање важи, могу суду поднети тужбу против стечајног дужника и његових јемаца и тражити да се поравнање раскине. Ако суд, на онај захтев, поравнање огласи за раскинуто, јемци који су добри стајали за извршење истога остају и даље у обавези“. Као што се види, у овој се одредби предвиђа само колективно раскидање. Ми смо мишљења, међутим, да би требало допустити и индивидуално раскидање, и то онако како је регулисано по италијанском законнику.

Продужено стечајно поступање. Као што смо видели, по данашњем нашем закону о стечајном поступку ово се продужење не предвиђа, али њега може бити по предлогу новог закона о стечају. По њему и по страним законима, када поравнање падне стечајни суд има одмах по службеној дужности да настави стечајно поступање онде, где је обустављено закљученим поравнањем. У том поновљеном стечају има се поступити као и у ранијем, служећи се, у колико год буде могућно, процесном радњом која је раније извршена. У том стечају имају права да учествују не само стари још неизмирени повериоци него и нови, чије су тражбине постале у међувремену од кад је стечај дигнут па док није поново отворен. Нови су повериоци потпуно равноправни са старима, осим што немају права на она осигурања која су старим повериоцима загарантована поништеним (немачки систем) или раскинутим (француски) поравнањем. Тражбине нових поверилаца имају се пречистити (ликвидирати) свестрано

(у основу), а тражбине старих само да ли су и у аолико су измирене.

У питању: са коликом сумом имају у поновљеном стечају учествовати тражбине старих поверилаца, страни стечајни закони се не слажу. Немачки (§ 200) и хрватски (§ 215) дају право старим повериоцима да их пријаве у суми на коју су гласиле првобитно, одбијајући само дате отплате (могу пријавити своје тражбине првобитним потпуним износом из одбитак одплате). Француски (чл. 526), белгијски (чл. 527), италијански (чл. 845) и бугарски (чл. 806) признају им то право само наспрам стечајнога дужника али не и према повериоцима. Они узимају да то не би било право признати им и према оним старим повериоцима који нису добили никакву отплату или који су добили мању отплату, нарочито пак према новим повериоцима. Ови су последњи могли с правом рачунати, да је стечајни дужник сваком датом отплатом умањио свој дуг не само за суму колико та отплата фактички износи, него за суму која је поривнањем предвиђена. Рачунајући тако дате отплате као проценат, они би били оштећени ако би се оне урачунале само за суму коју стварно изнесе, јер су дужнику дали већи кредит него што је заслуживао према имовном стању. С тога ови закони одржавају међу повериоцима правно стање које је створено поравнањем. Тако поверилац коме је дужник исплатио цео проценат уговорен поравнањем, сасвим је намирен и у поновљеном стечају нема шта више тражити. Онај пак коме је исплаћен само један део тога процента, у поновљеном стечају има права да тражи још само онај део своје првобитне тражбине који одговара још неплаћеном проценту. Да покажемо то и у примеру. Дужнику се поравнањем отпушта 50%, тако да од 100.000 динара има да плати свега 50.000. Пре него што је то поравнање пало и стечај се поново отворио дужник је отплатио ову тражбину са 25.000 динара. По немачком закону поверилац има

права да у поновљени стечај пријави 75.000 динара, а по француском само 50.000. Ако од продате стечајне имовине добије још 10.000 динара тај поверилац, и по немачком и по француском закону, има права да тражи од стечајног дужника још 65.000 динара. Аустријски (§ 247) и угарски (§ 235) закон ово питање расправљају приближно онако како се врши деоба заоставштине између наследника. Сваки поверилац има права да пријави своју тражбину у њеном првобитном износу: али се отплате, које је стечајни дужник дао по поравнању, урачунавају (само у мислима) у активу стечајне масе као њена готовина, па се према тој активи одређује проценат с којим се тражбине имају исплатити. При исплати, сваком се повериоцу одбија оно што је од дужника већ примио на име отплате. Ако при овом изађе да је у име отплате примио више него што његов проценат износи, поверилац није дужан да врати тај вишак. Овај аустријски систем је доста компликован, а осим тога нема никаквог оправдања да се пуноважне отплате сматрају као ништавне и да се примљена сума макар и само рачунски сматра као готовина масена. У предлогу нашег новог закона о стечају налазимо оваку одредбу (чл. 178 последња реченица) о овом важном питању: „Већ пречишћене тражбине старих поверилаца неће се наново прегледати, оне ће се урачунати само за онолико за колико још не буду исплаћене.“ Као што се види, та је одредба неодређена, јер се не зна да ли се оно што је отплаћено има да одбије сразмерно проценту који је поравнањем уговорен (француски систем) или само сумом коју отплата стварно износи (немачки систем). Мишљења смо, да би требало на овом месту пројекат исправити, усвојивши у свему чл. 526 францускога трг. законика.

У међувремену од кад је стечај дигнут по док није понова отворен стечајни је дужник управљао и располагао пређашњом стечајном имовином, те се услед тога јавља питање како се у поновљеном

стечају имају сматрати правни послови које је он извршио и правне радње које је предузео у том међувремену. Сви ти послови и све те радње остају пуноважни, јер је стечајни дужник имао право да их предузме. Али ако су предузети с намером да се повериоци оштете, они се могу поништити онако исто као да су извршени пре стечаја. То питање тако расправљају немачки (§ 199), хрватски (§ 214) и угарски (§ 224) стечајни закон, узимајући као дан обуставе плаћања, ако се не може одредити који други, онај дан којег је изречена прва осуда која презадуженога проглашава за крива. У пројекту новог закона о стечају имамо, међутим, о томе овакву одредбу (чл. 179): „Правни послови, које дужник буде извршио у међувремену од одобрења до понштаја или раскида поравнања, у овом поновљеном стечају моћи ће се оспорити само ако су извршени у намери да се оштете повериоци (§ 303 а грађ. зак.)“ Такву исту одредбу налазимо и у законима: француском (чл. 525), италијанском (чл. 844), бугарском (чл. 805) и у главном у белгијском (чл. 526).

САДРЖАЈ

	СТРАНА
I Принудно поравнање у стечају и ван стечаја . . .	3
II Економски значај принудног поравнања у стечају	6
III Историјски развитак његов	9
IV Његова садржина	12
V Услови који се траже за његово закључење:	
1. Материјални	27
2. Формални	65
VI Правна дејства његова:	
1. Непосредна	70
2. Посредна	90
VII Поништај његов:	
а) због преваре	97
б) због осуде за лажно банкротство	102
VIII Раскидање његово . . . . . ;	104
IX Продужено стечајно поступање	107